

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tinerețului

Anul VIII
Nr. 37 (364)
12 pagini — 3 lei
Simbătă
17 septembrie
1988

Expresii emoționante ale dragostei și recunoștinței pe care tinăra generație, milioanele de pionieri, elevi și studenți le nutresc față de tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, marele ctitor al României moderne, față de tovarășa ELENA CEAUȘESCU. Imagini semnificative de la marea adunare populară din municipiul Timișoara, cu care prilej a avut loc deschiderea noului an de învățămînt 1988/1989.

15 SEPTEMBRIE – O ZI DE ANGAJAMENT ȘI SĂRBĂTOARE A ȘCOLII ROMÂNEȘTI

15 septembrie sub lumina de aur a toamnei. Zi de emoție și sărbătoare în calendarul școlii românești, zi de început a noului an școlar. Pentru milioane de pionieri, elevi, studenți, ziua de joi, 15 septembrie, a însemnat nu numai bucuria începerii muncii școlare pentru un an pe care și-l doresc rodnic, plin de succese, ci și aleasa emoție de a-l avea alături pe cel mai iubit fiu al națiunii noastre, tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, la acest moment sărbătoresc pentru întreaga generație tinăra, pentru toți slujitorii școlii. Marea adunare populară din municipiul Timișoara a însemnat, așa cum bine știm cu toții, și deschiderea festivă a noului an de învățămînt, prilej cu care secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a rostit o amplă și importantă cuvîntare, al cărei conținut programatic constituie pentru noi toți călăuza mun-

cii și faptei revoluționare, într-un teritoriu atît de delicat cum este cel al formării și educării, al modelării conștiințelor celor ce vor deveni constructorii de miine ai socialismului și comunismului în România. Grijă față de tinăra generație îmbracă în țara noastră forma unei constante politici de stat care a cunoscut, cu precădere după Congresul al IX-lea al partidului, forme dintre cele mai cuprinzătoare și mai profunde de materializare. „Este bine cunoscut — dar merită să subliniem și acum — faptul că întregul învățămînt este gratuit, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cheltuielile de la bugetul statului pentru învățămînt reprezintă peste 16 miliarde lei, fiind de peste 12 ori mai mari față de 1950. Menționez aceasta avînd în vedere că în multe țări, chiar în unele țări dezvoltate, s-au redus cheltuielile pentru învățămînt, în timp ce au

sporit cheltuielile pentru înarmare”.

Priviți țara în acest început sărbătoresc de an școlar. Practic nu există localitate, mare sau mică, centru de județ sau comună unde noile edificii școlare, impunătoarele clădiri dedicate învățămîntului să nu-și înalțe spre soare siluetele zvelte. Mii de laboratoare, noi săli de clasă, o dotare excepțională pe care învățămîntul românesc nu a avut-o niciodată, stau mărturie unei politici umane de adîncă dragoste față de viitorul patriei. Numai cu oameni competenți, cu un orizont larg de cunoștințe științifice și tehnice, cu un orizont larg de cultură putem deveni ceea ce noi înșine ne propunem, putem fi mereu liberi și independenți, puternici și respectați în lume. „Trăim o epocă de mari transformări revoluționare, de noi și noi descoperiri științifice și tehnice, de lărgire continuă a orizontului cunoașterii umane în toate domeni-

le de activitate. Iată de ce trebuie să spunem cu toată tăria că viitorul poporului nostru — ca, de altfel, al oricărui popor — va fi determinat în mod hotărîtor de nivelul învățămîntului și al cercetării științifice. Sint în lume mari puteri, care dispun de multă forță militară! Dar cea mai puternică forță este aceea a științei, a culturii, a învățămîntului — și un popor cu înaltă cultură, înarmat cu o înaltă știință în toate domeniile, va deveni o putere mare pe pămînt! Trebuie ca și România, poporul nostru, să devină, în domeniul științei, învățămîntului, culturii, un popor puternic, o mare putere a științei și culturii!”. Iată cuvinte-indemn, cuvinte care trebuie să trezească în inima fiecărui tinăr dorința perfecționării și autodepășirii sub semnul dragostei față de pămîntul românesc, al patriotismului fierbinte, al încrederii în viitorul strălucit al patriei.

„SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC”

DIN CUPRINS

Pagina 4

- Viața literaturii
  - Cărți la Editura Eminescu
  - Rubrica „Retuș”
  - Cronica literară în linii frînte

- Poeme de Gabriela Hurezean și Mircea Belu
- Povestiri de Liana Buligan și Florica Marin
- Constelații lirice

Paginile 6-7

Pagina 8

- Muzică : Festivalul internațional „George Enescu”
- Teatru : În mijlocul spectatorilor
- Plastică : Vermeer
- Rubrica Idei

■ Popasuri

- Sub petalele anotimpurilor
- Tabela de marcaj
- Borges despre Borges

Pagina 11

Cibinium '88

Județul Sibiu a fost, timp de o săptămână, cadrul tradiționalei manifestări culturale-artistice „Cibinium '88”. Cuprinsă în spațiul generos al Festivalului național „Cintarea României”, ediția din acest an a avut o temă incitantă „Cultură și civilizație românească”. „Cibinium '88” a cuprins concerte, parade ale portului popular, expoziții de artă populară, de artă plastică, fotografice, spectacolele muzical-literare, muzical-coreografice, expuneri, dezbateri, simpoziune, sesiuni de comunicări, gale de filme, mese rotunde, dialoguri pe teme de artă, colocvii, șezători literare etc. Practic, n-a existat loc de calitate mai importantă din județul Sibiu care să nu fi participat la această remarcabilă sărbătoare a spiritualității noastre. În toate datele sale, această ediție s-a dovedit exemplară atât prin schimbul de idei, cât și prin valoarea manifestărilor precum și printr-o organizare impecabilă.

În perioada 8-10 septembrie, sub genericul „Cibinium '88”, s-au desfășurat la Sibiu, în Sala Alabastră a complexului muzeal, Colocviile de critică ale revistei „Transilvania”, ajunse la cea de a XII-a ediție. Tema de anul acesta a fost „Eminescu și critica tinărară”, manifestarea fiind de altfel prima organizată pe plan național în împlinirea Anului Eminescu. Comunicările au fost prezentate de Alexandru George, Ion Dur, Carmen Negulei, Constantin Barbu, Irina Petras, Cristian Moraru, Dan-Silvia Boerescu, Ștefan Borbely, Ioana Bot, Simona Popescu și Cristian Crăciun. Alături de aceștia, organizatorii (Mircea Tomuş — redactorul șef al revistei, Mircea Braga — directorul Colocviilor) au invitat la discuții pe reputații critici Alexandru Piru, Romul Munteanu, Laurenția Ulici, Mihai Zamfir, Mircea Angheliescu, Petru Poantă, Anton Cosma, George Nistor, Dan C. Mihăilescu, Ion Bogdan Lefter, Tania Radu, alături de poezii Cezar Baltag, Mircea Ivănescu și Ion Mircea. În ziua a doua a Colocviilor, participanții au efectuat o excursie de documentare la Gura Riului, vizitând casa în care a poposit adeseori Lucian Blaga, precum și muzeul comunei, colecția de etnografie și barajul Gura Riului. În paralel, în cadrul Săptămânii culturale sibiene (Cibinium '88), au avut loc reprezentări de gală la Teatrul de Stat, între care premiera cu piesa *Trenurile mele de Tudor Mușatescu*, spectacolele fiind apoi amplu comentate la Colocviul de dramaturgie (10 septembrie), la care au participat, împreună cu cei menționați anterior, cunoscuții teatrologi Ion Zamfirescu, Ion Cristoiu, Dinu Kiva, Natalia Stancu, Victor Parhon. (B.D.)

Cartea la locul de muncă

Despre o frumoasă inițiativă la care participă și librăria

Mondial din Tirgoviște, ne relatează Florica Diaconu, șefa librăriei. Este vorba de acțiunea culturală pusă sub genericul *Cartea la locul de muncă*. Astfel, noile titluri de carte *Baletul mecanic* de Cezar Petrescu, *Zodia vărsătorului* de apă de Olga Caba, *Veneția lăuna* de Em. Roblés, *Cartea blocadelor* de A. Adamovici și D. Granin, *Văpaia de Henri de Regnier*, *Oglinda îndepărtată* de Barbara W. Tuchman și altele vor poposi în aceste zile de septembrie în minile muncitorilor de la Romlux, Intreprinderea SARO din Tirgoviște precum și la întreprinderile din Mija și Găești. Această inițiativă onorează locul fruntaș pe care librăria Mondial l-a obținut în ultimii trei ani. (A. Șandru).

Premieră la Teatrul Mic

Peste numai câteva zile, la Teatrul Mic se va prezenta o nouă premieră. Este vorba de ceea ce un renumit critic numea drept „un text de o violență modernitate”, al unuia dintre cei mai originali dramaturgi ai teatrului contemporan: Cameristele de Jean Genet. Excelent prilej pentru trei actrițe de prestigiu — Carmen Galin, Simona Mălcănescu și Coca Bloos — de a se „înfrunța” pe scenă. Prilej, totodată, pentru tinărul și talentatul regizor Alexandru Darie de a semna primul său spectacol bucareștean. Decorurile și costumele aparțin Mariei Miu. (M.I.)

Lecturi fundamentale

O biografie eroică

Anul 1934 a fost, în ceea ce privește numărul de cărți tipărite un an obișnuit pentru prozatorul Mihail Sadoveanu. Obișnuit chiar și din perspectiva debutului său: să nu uităm faptul că Sadoveanu a debutat tipărind patru cărți într-un singur an. La trei decenii de la debut, experimentat și continuând a adăuga teme care îi erau atât de dragi și îl prindeau, stilistic și afectiv atât de bine, Sadoveanu este prezent în librării cu două cărți noi: romanul „*Nopțile de Sinziene*” și biografia „*Viața lui Ștefan cel Mare*”. Deosebit de interesantă este această biografie, fără îndoială romanțată, prin faptul că prozatorul de excepție care este Sadoveanu scoate în evidență nu numai coordonata acțională a unei vieți exemplare, ci și cea spirituală, văzută tot ca o neostoită lucrare, întru cele ale umanității. Cufundându-se în istorie ca într-o apă lute mergătoare, Sadoveanu șterge negura uitării de pe vechile ei statui și proiectează asupra lor fasciculul de lumină al talentului său, talent dublat de o bogată mișcare sufletească, de o devoțiune vecină cu divinizarea. Și totuși, în „*Viața lui Ștefan cel Mare*”, Mihail Sadoveanu vorbește despre marele nostru înaintaș ca despre un strămoș care întâi de toate a fost un om cu toate cele ce tin de omenească, de la păcate mai mari sau mai mici până la calitățile ce s-au întrupat în operă de istorie. Tocmai de aceea biografia despre Ștefan cel Mare, deși taxată drept romanțată, convinge și dincolo de clipele ce însoțesc lectura sau imediat de după lectură. Ea se vrea și este, ca și „*Baltagul*”, ca și atâtea alte cărți ale lui Mihail Sadoveanu, mai ales cele cu subiect din istoria evului mediu românesc, o carte populară, o carte ce se alătură memoriei colective în zona ei cea mai luminoasă. De altfel, „*Viața lui Ștefan cel Mare*” are structura, tainele și poveștile vechilor cărți populare și amintește, stăruitor, de Neulce. Altfel spus, e un „Sadoveanu” inconfundabil.

purile, tinerii au avut și puțința adevărată de a împlini nobila lor misiune, nu întotdeauna dorințele lor și-au aflat un loc bine definit în edificiul unei politici de stat programatice, culezătoare, așa cum s-a întâmplat

Minunată carte de învățătură

în evul socialist al țării și, mai cu seamă, în ultimele sale două decenii.

Nimeni nu va putea înstrui și educa un copil, dacă nu-și va lămurii ce așteaptă societatea de mâine de la acesta ca adult. Cu alte cuvinte, esențial pentru proba de valoare a unui sistem educativ este raportarea lui la nevoile viitorului previzibil. Dintotdeauna, poporul

La anticariat

La Anticariatul nr. 3 Scala semnalăm câteva exemplare rare, ce pot interesa bibliofili: Ioan Slavici, *Nuvele*, tipărită în anul 1907 la Editura Institutului de arte grafice (două volume, frumoase legate, cu ilustrații de Șirato); Horațiu, *Satire și scrisori*, text latin publicat cu adnotațiile românești ale lui E. Lovinescu, la *Tipografia România nouă*, 1924, — volumul XI din colecția „*Biblioteca textelor clasice grecești și latine*”; câteva studii morale și politice, strinse într-un volum apărut în 1946 la „*Tipografia lui Eilade*” sub titlul „*Educația numelor de familie sau Civilizația acamului omenească prin femei*”, lucrare importantă și interesantă pentru evoluția tiparului: este scrisă cu alfabetul mixt, chirilic și latin. Remarcăm, la același anticariat, seria de litografii din anul 1920 purtând semnăturile Sabinei Pop și Elenei Basta, ce poate fi admirată și eventual achiziționată de amatori. (F. Popa)

„Stal”

Astfel se intitulează publicația-magazin editată de Teatrul „V. I. Popa” din Birlad. Aflăm în paginile ei câteva contribuții la un istoric al teatrului (ca manifestare, dar și ca instituție) din localitate, un grupaj de amintiri despre personalitatea artistică a lui Victor Ion Popa (aparținând lui Tudor Vianu, Mircea Ștefănescu, Ioan Masoff, G. M. Zamfirescu, Cristofor Vitencu, Dorel Urlățeanu), portrete și interviuri ale unor cunos-

cuți actori de ieri și de azi ai scenei românești ale căror destine au fost sau încă mai sînt legate de Teatrul birlădean. Dar nu numai lumea teatrului, ci și lumea filmului oferă incitante subiecte spre publicare. Hollywood-ul și „monstrii sacri” care i-au asigurat gloria constituie un singur și elocvent exemplu. Echipa redacțională (Ileana S. Stăneț — redactor responsabil; Gabriel Florea — prezentarea grafică; Victor Ciobanu — coperta) a știut să alcătuiască un sumar bogat, din care nu lipsesc scenele, proza scurtă, anecdotele, rebusul. (C.D.N.)

Versuri la Cracovia

În luna august, revistele cracoviene *Zycie literackie* și *Pismo literacko-artystyczne* publică grupaje din versurile lui Valeriu Butulescu, în tălmăcirea autorului, iar săptăminalul *Przekroj* prezintă în ultimele șase numere, sub genericul „*Ginduri — panorama cugetării universale*”, aforisme de același scriitor.

Sunet și lumină la Ateneu

„Ateneul Român — palat al culturii muzicale naționale” s-a intitulat spectacolul de sunet și lumină desfășurat timp de aproape trei săptămâni la Ateneul Român, pe un scenariu de Radu Gheciu. S-au proiectat diapozitive cu imagini vechi ale orașului din perioada construirii Ateneului, precum și imagini din zilele noastre, iar Gheorghe Curinschi Vorona a relevat sursele clasicizante de la care a pornit arhitectul clădirii. Alte evocări au subliniat activitatea muzicală începând de la prima orcheastră a Filarmonicii, cu accent pe epoca contemporană. Fiecare spectacol s-a încheiat cu recitalul vocale și instrumentale susținute de cunoscuți artiști. (F. Micșan).

După-amieze muzeale

Pe strada Domnița Anastasia, în clădirea în formă de han ce adăpostește Muzeul Gh. Tattarescu s-a desfășurat, sub genericul *După amiezilor muzeale*, o acțiune purtând titlul „*Compoziția de inspirație istorică în creația picturii Gh. Tattarescu*.” Raluca Tănăsescu a prezentat tinerilor vizitatori, elevi și muncitori, inspirate aprecieri urmate de vizitarea și admirarea capodoperelor din muzeu. (F.P.)

vor împune cele care vor ști să învețe mai mult, mai bine, mai repede. Cele care, firesc preocupate de sporirea tezaurului lor de valori materiale și spirituale, vor înțelege că învățătura din anii de școală dă numai tabla de materii a culturii și civilizației.

Profesorii României de azi trebuie să-i înarmeze pe elevii lor cu cele mai noi cunoștințe din toate domeniile, să le lărgescă orizontul cunoașterii, să-i facă muncitori, ingineri, cercetători, dar mai cu seamă să-i învețe a fi oameni. Pentru că, așa cum am reținut și din recenta sărbătoare a școlii, obiectivul cel mai înalt al învățămîntului românesc, acum în pragul mileniului 3, este desăvîrșirea. Desăvîrșirea Omului.

IOAN SIMION POP

Ce e nou la muzeu

Interlocutor azi

Alexandru Cebuc

Directorul Muzeului de Artă al Republicii Socialiste România

— Stimate tovarășe director Alexandru Cebuc, vă rugăm să ne spuneți când a fost inaugurat și ce fel de colecții prezintă muzeul?

— Muzeul de Artă al Republicii a fost inaugurat în anul 1950 prin deschiderea Galeriei Naționale. Încă de la înființarea sa, muzeul nostru a tezaurizat opere de valoare excepțională, provenite din cele mai vechi și importante fonduri muzeale ale țării. Ulterior, printr-o judicioasă politică de achiziții, datorată punerii la dispoziție a unor importante fonduri de către statul nostru, ca și prin intermediul unor generoase donații, patrimoniul nostru a crescut în permanență, astfel încât, în prezent, însumează peste o sută de mii de piese de certă valoare. Aceștia li se adaugă și valoroasele colecții din cadrul Muzeului Colecțiilor de Artă, Muzeului Ceramicii și Sticlei etc.

— Cum sînt organizate cele patru galerii de bază ale Muzeului?

— Expunerea celor patru galerii de bază ale muzeului (Galeria de artă veche românească, Galeria de artă modernă și contemporană românească, Galeria de artă universală, Galeria de artă decorativă) este organizată într-un ansamblu unitar, respectîndu-se principiul evoluției istorice.

— Remarcabilele piese de artă medievală prezente pe simezele muzeului constituie un patrimoniu de excepție pentru arta din sud-estul Europei. V-aș ruga să vă referiți la câteva dintre ele.

— Printr-o expunere detaliată Galeria Națională oferă tuturor categoriilor de vizitatori prilejul de a parcurge două secole de creație, prezentînd lucrări de mare rezonanță de Nicolae Grigorescu, Ioan Andreescu, Ștefan Luchian, Gh. Petrașcu, Theodor Pallady, Constantin Brâncuși, Gheorghe Anghel, Alexandru Ciucurencu, Corneliu Baba, H.H. Catargi etc. Expunerea permanentă a Galeriei de artă universală, organizată pe școli, cuprinde lucrări remarcabile semnate de Jan van Eyck, Hans Memling, Pieter Bruegel cel Tânăr, Rubens, David Teniers, Rembrandt, etc. (școala flamandă-olandeză); Antonello da Messina, Domenico Veneziano, Lorenzo Lotto, Tintoretto etc. (școala italiană); El Greco, Murillo, Zurbaran etc. (școala spaniolă); Daurier, Courbet, Renoir, Sisley, etc. (școala franceză); Repin, Aivazovski etc. (școala rusă și sovietică); Lucas Cranach etc. (școala germană). Amintim și bogatul patrimoniu de grafică românească și universală (peste 45.000 piese) păstrat în cadrul Cabinetului de stampe și desene.

— Ca noutate muzeografică, ce ne prezentați?

— Expoziția „*Nicolae Grigorescu și artiștii epocii sale*”, deschisă la etajul 1 al Muzeului, se constituie într-o noutate muzeografică, prin situarea marelui nostru artist în context european.

— Dar publicul tinăr este atras la Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România și datorită unor cicluri de conferințe deosebit de atractive prin tematică.

— Într-adevăr, aceste cicluri de conferințe stimulează interesul tinerilor față de fenomenul artistic. De aceea, socotesc util și bine venit, ca prin intermediul revistei dv. să vă prezint, pentru cei care știu mai puțin, tematica lor: *Ciclul de inițiere și educație artistică* (conferințe de istoria artei românești și universale); *Artele plastice și cinematografia*; *Artele plastice și muzica*; *Artele plastice și dansul*.

ARETA ȘANDRU

— În cartea dv. de amintiri, *Umbre pe pinza vremii* (Ed. Cartea Românească, 1985), publicați, sub titlul: *Contacte vechi cu Mircea Eliade, un amplu interviu pe care i l-ați acordat lui Mircea Handoca. Mărturișiți aici, între altele*: „Totuși, cred că i-am fost prezentat pentru prima dată în redacția revistei *Vremea*, unde ajunsesem să fiu și eu acceptat printre colaboratorii permanenți (...). Era, într-adevăr, o ocazie rară, cind Eliade apărea și se complăcea să rămână mai mult timp între confrății săi, evadind pentru câteva clipe de la masa de lucru sau de studiu și resimțind aceasta ca o relaxare (...). Eliade nu mai era atunci „monstrul sacru” adorat de un public idolatru, el devenea omul real, modest dar captivant, înzestrat cu o personalitate iradiantă, cu un temperament tumultuos, fără expansivități exagerate, lucid, conștient de forța și valoarea lui...”.

— Am evocat, în fragmentul pe care-l desprindeți din discuția mea cu Mircea Handoca, un Eliade tânăr încă și foarte generos, cordial, afabil peste măsură în relațiile cu colegii săi de generație. Devenise, în acea vreme, față de confrății săi, începători sau cu o mai mică experiență în ale scrisului, de o generozitate sufletească și camaraderescă proverbială. Citea multe manuscrise care i se propuneau și făcea toate diligențele posibile pe lângă edituri, pentru publicarea celor pe care le găsea cu adevărat valoroase. Și pentru acest fapt Mircea Eliade se bucura de admirația scriitorilor tineri, care îl considerau, de drept, „șeful” generației.

Spre deosebire de alți „monștri sacri”, cel mai adesea inabordabil, Eliade se dovedea, dimpotrivă, foarte accesibil și gata oricind să vină în sprijinul oricărui tânăr ce dovedea talent literar și era oprit de diverse piedici și greutăți în elanul lui legitim spre afirmare. În acest context m-am bucurat și eu de concursul lui dezinteresat în tribulațiile editoriale pe care le-am întreprins pentru tipărirea primei mele cărți, romanul *Adolescenții de la Brașov*, pe care el a avut amabilitatea să-l citească în manuscris.

Această împrejurare m-a legat sufletește foarte mult de el și în ciuda diferenței de nivel — ca să zic așa — între poziția lui ca scriitor consacrat, celebru deja, și a mea, ca debutant, pot afirma că am devenit prieten, în sensul real al cuvântului. M-am bucurat chiar de privilegiul, acordat de el nu multor apropiați, de a-l vizita deseori acasă.

— Cum au decurs legăturile dv. cu Mircea Eliade după această perioadă?

— Viața și-a urmat cursul ei, Mircea Eliade devenind unul dintre marile „personaje” ale vieții culturale și științifice mondiale a acestui final de secol. În 1986, i-am trimis cartea mea, *Umbre pe pinza vremii*, pentru a vedea interviul pe care mi l-a solicitat Handoca. Mi-a răspuns printr-o scrisoare de mulțumire, în care atingea și unele probleme în legătură cu starea lui de sănătate, îndeosebi cele legate de dificultatea de a scrie: vederea, mina nu-l mai ajuta etc. Puțin după aceea s-a și stins, de altfel, din viață.

— Mi-ați arătat, rindul trecut, cind v-am vizitat spre a vă cere permisiunea pentru realizarea acestui dialog, multe dintre cărțile pe care Eliade vi le-a oferit însoțite de diverse dedicații. M-aș bucura foarte mult dacă ați fi de acord să reproducem câteva dintre ele în interviu de față.

— Păstrez, în biblioteca mea, toate cărțile lui Mircea Eliade publicate în țară, aproape fiecare dintre ele purtând dedicația lui autografă. Acestea sînt documente, încă inedite, care dovedesc, neluindu-l în seamă pe norocosul lor adresant, generozitatea umană de excepție a lui Eliade. Este și motivul care mă determină să vă satisfac dorința de a transcrie în continuare câteva din aceste autografe: „D-lui Pericle Martinescu, această carte care poate îl va interesa în părțile ei neliterare. / Cu cele mai sincere sentimente, / Mircea Eliade / Martie 1934” (pe volumul *Întoarcerea din rai*); „D-lui Pericle Martinescu / pe care îl prețuiesc prea mult ca să mă rușinez de entuziasmele latente ale acestei cărți erudite / Omagiul lui Mircea Eliade / Iulie '935” (pe volumul *Alchimia asiatică*); „Lui Pericle Martinescu, / Această carte de dragoste. / Omagiul și prietenia lui Mircea Eliade” (pe coperta interioară a romanului *Nunta în cer*, [1939]).

— Există, de asemenea, în cartea de amintiri din 1985, capitole întregi unde vorbiți despre întâlnirile dv. și cu alți exponenți de frunte ai culturii românești din perioada interbelică.

— Am avut, este adevărat, relații cu numeroși scriitori reprezentativi din această perioadă, despre care păstrez impresii vii și neșterse, deși, aproape întotdeauna, un anumit orgoliu, adesea excesiv, m-a împiedicat să bat la porțile ilustre. Mă gîndesc la E. Lovinescu, Camil Petrescu, Pompiliu Constantinescu, Tudor Vianu, Petru Comarnescu, Constantin Noica. Sint dator să-i menționez și pe Felix Aderca,

Mihail Sebastian, Octav Șuluțiu, Anton Holban, Virgillu Monda, Mircea Ștefănescu, Lucian Boz, Emil Botta, fiind convins că am omis, în enumerarea mea, mulți scriitori și artiști care m-au onorat cu simpatia și prietenia lor.

Ceea ce mi se impune, însă, astăzi cu pregnanță în memorie, și acest fapt vreau să-l relev ca atare, este, alături de oamenii pe care i-am cunoscut, epoca pe care am trăit-o atunci. În acest sens, pot să recunosc și eu, ca și alții, că am avut norocul să străbat un moment culminant din cultura noastră, iar acest „moment” a fost perioada dintre cele două războaie mondiale, și, cu precădere, în ceea ce mă privește, partea a doua a acestei perioade, anii '30. Este timpul cind am debutat și m-am afirmat și eu, atît cit am putut, în cimpul literaturii.

— Dan Petrașincu, în *Rampa* (22 martie, 1936), pe pagina întâi, pe trei coloane, cu litere uriașe — adevărat privilegiu — transcrie convorbirea sa cu dv., sub un titlu răsunător: „Un scriitor tânăr vorbește despre emoțiile debutului. Cu d. Pericle Martinescu despre *Adolescenții de la Brașov*”. „E un «debut», într-adevăr! — afirmați

Pericle Martinescu:

„Cred că cea mai tulburătoare epocă din viața omului e adolescența, o epocă tot atît de frumoasă ca și cuvîntul care o exprimă”

aici. În cazul meu aș putea spune că apariția romanului (...) înseamnă de-a-bia prima manifestare a personalității mele literare autentice (...), prima ieșire în arenă, în fața unor spectatori (...). Am vrut să creez o imagine a vieții fantastice a adolescenților de azi. Cred că cea mai tulburătoare epocă din viața omului e adolescența, o epocă tot atît de frumoasă ca și cuvîntul care o exprimă”. Cum priviți astăzi acele zile, acel amplu interviu?

— Inutil să mai adaug cită bucurie mi-a produs apariția cărții. Ca dovadă, țin și acum mîntre ziua cind romanul a apărut în librăriile bucureștene: 5 martie 1936. Era o frumoasă zi de primăvară, eram foarte tânăr și „marele eveniment” mă făcuse de-a dreptul fericit. Emoțiile debutului, mirajul apariției primei cărți trezesc, de altfel, în inima oricărui scriitor, cum au trezit și în inima mea atunci, clipe de înaltă frenezie, de exuberanță și puternică încredere în forțele proprii. Îmi amintesc cu plăcere de ele, iar afirmațiile cuprinse în interviul amintit (poate prea prezumțioase, însă legitime pentru un debutant de acum o jumătate de veac) le consider și azi, cu toată nota lor de inflăcărare momentană, ilustrative pentru acea perioadă a vieții mele.

— De altminteri, pentru acest volum, G. Călinescu vă reține, în *Istoria sa, la capitolul „Noua generație”, scriind despre dv.*: „Cu mult mai plin de gingășie și mai promițător părea romanul *Adolescenții de la Brașov*, de Pericle Martinescu. Eroi, elevi de liceu, au toate manifestările tipice crizei de creștere: sînt teribili față de profesori, revoluționari, abuzivi de vorbe și de erudiție proaspătă, filozofanți, sentimentali, patetici și îndrăzneți. Pentru evocarea acestei vîrste, autorul are vibrație și simțul situațiilor lirice”. Nu v-a tentat niciodată gîndul de a realiza o nouă ediție a acestei cărți?

— Ba da, însă nu în forma de atunci.

Romanul, în prezent, este radical refăcut sub raport stilistic, păstrînd neschimbate conținutul și fabulația inițiale și e depus, de cîțiva ani, la o editură, unde așteaptă să „între în lucru”.

— Am privit, între fotografiile pe care mi le-ați arătat, una în care sînteți alături de Antonis Mistakidis și Nikos Kazantzakis. Care este istoria acestei fotografii?

— Folosind prilejul unei călătorii în Grecia, în 1937, la invitația prietenului și fostului meu coleg de facultate la

Universitatea bucureșteană, Antonis Mistakidis, am hotărît amîndoi să facem o escapadă la Egina. Din fericire, l-am găsit acolo pe Kazantzakis, care tocmai se întorsea dintr-o călătorie din Japonia. Acesta a fost încîntat să primească doi oaspeți care veneau din România și care-l cunoscuseră pe Panait Istrati, marele lui prieten dispărut cu puțin mai înainte, în 1935. Am făcut atunci câteva fotografii cu Kazantzakis, la căsuța lui din Egina, într-o zonă unde nu mai erau alte construcții și unde trăia împreună cu soția sa, Eleni Samios, care tocmai lucra la o carte despre Istrati. Ne-au cerut să le povestim fapte din ultima perioadă a vieții marelui scriitor român, petrecută la București. În felul acesta doamna Samios-Kazantzakis a putut să definitiveze cartea ei, intitulată *Adevărata tragedie a lui Panait Istrati*, ce a apărut un an mai tîrziu, în 1938, în traducere spaniolă, la Santiago de Chile. Soțul Kazantzakis mi-au oferit un exemplar din această ediție, dar și dactilograma textului original, în limba franceză, pe care le păstrez cu pietate și acum.

Pe volumul din ediția spaniolă, *La verdadera tragedia de Panait Istrati*, se

— În volumul *Retroproiecții literare* (1973), ați inclus o parte din activitatea dv. publicistică din perioada 1931—1941, articolele și studiile de aici păstrîndu-și încă viabilitatea și prospețimea. Ce pondere avea publicistica în activitatea unui scriitor din anii interbelici?

— În general, în cazul scriitorilor tineri de atunci, publicistica era terenul cel mai propice pentru manifestarea și afirmarea lor. Generația din care am făcut parte s-a bucurat de avantajul de a avea posibilitatea să-și etaleze talentul, energia și acumulările intelectuale, mai ales în publicistică. Înțeleg prin aceasta eseul, cronică (literară, artistică, politică), comentariul legat de măruntul eveniment zilnic sau de mari probleme naționale sau internaționale. Multe din materialele produse sub această formă, tributară efemerității oarecum, adunate în volume, constituie opere de sine stătătoare, care înving timpul și ilustrează patosul și efervecența spirituală din acea vreme. Pe lângă creațiile artistice de anvergură, cine vrea să cunoască adevărul puls al vieții intelectuale dintre cele două războaie e obligat să parcurgă imensul domeniu al publicisticii, unde se reflectă ceea ce era mai specific, mai variat și mai febril din întreaga mișcare spirituală de atunci din România.

— Sînteți autorul unui număr impresionant de traduceri din literatura universală. Ce opinie aveți despre traduceri și traducători? Vă pun această întrebare pentru că încă mai există tendința ca această activitate să fie privită ca o cenușăreasă a literaturii.

— Prin forța împrejurărilor, în ultima parte a vieții mele m-am indeletnicit cu munca de traducător. E profund greșită opinia că traducerea ar constitui un sector marginal al literaturii. Cind eram tânăr, poate și eu împărtășeam asemenea opinie. Azi trebuie să declar însă că această activitate literară este la fel de importantă, de necesară și plină de răspunderi pentru o cultură, ca și celelalte genuri ale beletristicii. Personal, am depus multă trudă și am făcut-o cu plăcere, recollind satisfacții uneori egale cu cele procurate de o creație originală. M-am bucurat de sprijinul unor confrăți ca Al. Balaci, Al. I. Ștefănescu și Mihai Șora, care, activînd în sistemul editorial, m-au solicitat și mi-au dat prilejul să devin traducător. În total, am re-scris, adică am transpus în limba literară românească, vreo 40 de volume (printre care, opere de Balzac, Rousseau, Dumas, Dreiser, Wilde, Kazantzakis etc.). Unele importante pentru cultura națională. Să amintim că printr-o muncă temeinică, bine concertată și planificată de edituri, au fost transpuse în românește, pînă acum, în versiuni defnitive, toate, sau aproape toate operele principale din literatura universală clasică și contemporană, scolastică și modernistă, legitimistă sau revoluționară — fiind antrenati, în anii noștri, în această acțiune mulți scriitori, de la Arghēzi și Blaga, Vine și Ion Barbu, pînă la unii dintre cei mai tineri. Pe măsura posibilităților proprii, mi-am dat și eu silința să corespund exigențelor artistice pe care le impune o asemenea trudnică indeletnicire. Privind acum această activitate, pe lângă satisfacțiile de care am amintit, ea îmi produce și un sentiment de melancolie: re-scriind atîtea opere străine, cind am vrut să mă întorc la ale mele am constatat că mina îmi era obosită și sufletea putred de literatură.

— Cred că exagerați. Nu am impresia că „mina” v-a obosit chiar într-atîta. Ultima dv. carte, *Umbre pe pinza vremii*, ale cărei mărturii le-am luat drept reper al acestei discuții, este unul dintre cele mai relevante volume de amintiri publicate în ultima vreme la noi, atît prin conținut, cit și prin forma în care e scris. Afară de asta, aici, între altele, se găsece citeva „pagini de jurnal” unde evocați personalități ca acelea ale lui N. Iorga sau George Enescu, de pildă. Să constituie, oare, Jurnalul lui Pericle Martinescu cartea sa de referință în cadrul culturii noastre contemporane?

— Un Jurnal, ca orice creație spirituală, devine lucru concret în momentul cind intră în circuitul public. Și cind vine de la o personalitate cu notorietate incontestabilă. Altfel, e o veleitate pe care mulți o încearcă, puțini o realizează. Nu am asemenea veleități. În tinerețe am practicat, o vreme, însemnările intime, însă cu intermitențe și fără nici un fel de intenție de a face literatură sau de a le scoate vreodată la lumină. Ele nu au decît o valoare strict subiectivă și rămîn, ca atare, simple notații de interes strict personal.

NICOLAE ȚONE

CARTEA DE POEZIE

Lirică sobră *)

Citind antologia de autor **Poezii**, de Margareta Sterian, două sint concluziile care se ivesc cu evidentă. Prima — Margareta Sterian nu este doar o pictoriță care scrie poezie în căutarea unei „violin d'Ingres”. A doua — defel paradoxal având în vedere afirmația anterioară, poezia ei, cu certă ființare artistică independentă, este mult mai deplin înțeleasă dacă privirea care descifrează semnele grafice s-a ostenit anterior în universul semnelor picturale. Cu alte cuvinte, cele două modalități de expresie, specifice de sorginte și valoare și proprii aceleiași identități etico-estetice, nu sint relaționate în limitele raportului de subordonare, ci în cadrele mai largi ale celui de completitudine. Tabloul materializează, prin culoare crudă sau diafană, prin formă mereu ferită de duhul finitului, o stare de spirit. Poemul declară, deseori voalat, și comentează starea de spirit. E ca și cum creatorul se simte stăpinit de spaima că o singură exorimare (numai plastică sau numai poetică) nu va reuși să infățișeze exhaustiv trăirea. În ceea ce privește viziunea Margaretei Sterian, starea de spirit trebuie înțeleasă ca indestructibil aliaj alcătuit din genuină sentimentalitate, palpind liber ab initio, și cerebralitate sobră, zăgăzuind izbucnirea rostirii romantice. Tabloul conține elemente cu rădăcini, mai mult sau mai puțin uitate, în real și trunchiul implinindu-se cu grabă în plan simbolic. Poemul ocolește — se pare că programatic — arhitectura simbolizând savant și erupția de metafore strălucitoare. De foarte multe ori discursul are o tentă voit prozaică, constatativă. Asa cum remarcă Eugen Simion în comprehensiva prefață la volum, în unele texte limbajul abstract al escului este lăsat față în față cu cititorul, fără pavăza eufemismului protocolor. În lungul secolului nostru, Margareta Sterian a fost contemporană și cu mișcărilor literare novatoare din anii interbelici. Bătăliile stilistice de atunci nu i-au afectat poezia, nici pe moment, nici mai târziu. (Într-o paranteză, trebuie amintită — referitor la lirica Margaretei Sterian — lipsa poeziei despre poezie, a efectului de oglindă, a preocupărilor de limbaj, fără de care poezia modernă și-ar fi pierdut o aripă). Rar, extrem de rar, sint decelabile unele sonorități argheziene (efectul ține de manipularile prozodice) sau interpretări ale naturii în notă pillatiană. Cel mai adesea, poemul constituie la modul cit se poate de vizibil mărturisirea de sine a ființei, fără farduri care să refracte alambicat lumina, fără puneri în scenă. Atitudinea este elegiacă, dar tonul mereu reținut. Temele majore sint erosul, cel mai adesea neimplinit sau erodat de timp, și natura, sanctuar al autenticității necorupte, al posibilei perfecțiuni. Ambele incită filosofarea, în sensul unor aserțiuni cu tentă generalizatoare și finalitate morală. Un fior tragic se agită în adincul unora dintre poeme. El este născut de o acut conștientizată singurătate, de convingerea, cu claritate enunțată, că oricare existență se disipează în neant. Experiențele de viață turnate în vers sint accentuat individuale, ceea ce te determină să cauți legăturile de profunzime cu eventualul biografism. Efecte poetice sigure se obțin atunci cind relatarea „conversațională” acoperă cu vălul pudorii (în raport cu grandiovența) o situație dramatică: „Drumul nostru aș fi vrut să fie un drum de țară; / nici copaci nici înaltele case, / nici o umbră decit ale noastre. / Cerul nocturn cu vînt și vîiet; / mirate stele ușor să ridice din umăr, / să creadă că ne despărțim...” (Drumul). Înainte de toate, Margareta Sterian simte covârșitoarea nevoie de a se așterne pe sine în cuvinte, de a scrie deci. Faptul că scrisul ei ia infățișarea poemului (și proza care absentează din selecția de față este tot de factură lirică) își află explicația în caracteristica esențială a personalității ei literare, și anume simțirea poetică a lumii. Această capacitate creatoare, ce ține de sensibilitate și intelect, este, în egală măsură, inițiativa și rodul poeziei.

*) Margareta Sterian — **Poezii**, Ed. Eminescu, 1988.

CARTEA DE PROZA

Reveria *)

Predispușe la reveria intensă, înțeleasă ca prilej întru tatonarea persistentă a interiorității, sint aproape toate personajele din **Dimineți pe roțile**, ultimul volum de povestiri apărut al lui Adrian Costache. Avind în vedere și cărțile sale publicate anterior, este cert că prozatorul favorizează genul scurt, lăsindu-se atras, însă, pe alocuri, cu discreție și oarece prudentă, către mirajul istorisirii de respirație amplă. **Dimineți pe roțile**, cuprinde un microroman (**Pierdut**) și citeva narțiuni de mici dimensiuni. După cum observăm, reveria constituie condiția fundamentală de ființare a protagoniștilor, starea lor de grație. Pe de o parte, ea este de aflat în postura de cadru inițial: **Pierdut** debutează cu ritmul molcom al introspecțiilor lui Daniel, scriitor, care de abia trezit din somn privește o pacă, păsările, cerul; Ioana, din **Despărțire**, insistă lung, tot în pragul unei dimineți, asupra senzațiilor provocatoare de amintiri; în **Pălăriile lui Timofte**, Petre Ploscaru meditează alene, într-un asfințit calm, stîrnit la aceasta fără grabă de fosnirile unui salcîm; începutul la **Duminica Soranei** este alcătuit din rememorările unei tinere care privește pe fereastră și se lasă în voia jocului de idei generat de diversele amănunte ale exteriorului. Pe de altă parte, tot reveria, reprezintă modalitatea preferată (și de instanța auctorială!) în ceea ce privește (auto)cunoașterea. Reveria apare deseori și în cursul desfășurării evenimentelor, ca moment de „respiro” care asigură ritmicitatea, moment din țesătura de adîncime a căruia se nutrește înaintarea secvențelor. Personajele au obiceiul de a-și intrerupe acțiunile sau spusele pentru a adăsta în contemplarea ipostazelor unui peisaj, cel mai adesea a dealurilor, a pădurii, a cerului, a ulițelor dintr-un sat. Trebuie subliniat faptul că în prozele lui Adrian Costache reveria implică doar aparent staticul, ea potențează, de fapt, energiile antrenate în configurarea semnificațiilor existențiale. Reveria nu este potolită, ci încordată. Psihologizarea se manifestă defel excesiv, faptele fiind relateate cu știință a înlăturării lor și a echilibrului dintre episoadele dinamice și cele care aprofundează emoțiile, iar explorarea lumii interioare se face pentru a pune în lumină pe cale simpatetică, aidoma poeziei, o structură de sentimente-idei. De altfel, poetizarea (cu înțeleaptă măsură, însă!) își face meritu simțită prezența, ea conferind povestirilor identitatea lor particulară care constă în fluidizarea epicii, fenomen în legitățile căruia întâmplările își pierd contondenta și evită alăturarea abruptă, fiind învâlvite de aura continuității mătăsoase. Adrian Costache scrie cu farmec convingător despre stările de tulburare ale ființei, o tulburare metafizică aproape. Personajele sale fac parte parcă din aceeași familie. Li reușesc cel mai bine secvențele cind misterul existențial se revelează conștiinței de copil sau cele în care taina erotică agită sensibilitatea adolescenților. Discreția și prudenta cu care abordează narțiunea lungă devin explicabile la lectură. **Pierdut** are pasaje de explicitare eseistică (teoriile livrestii despre livresc ale scriitorului Daniel), în dauna naturateței de ton. Prozatorul excelează în schițe. Unele dintre acestea sint adevărate bijuterii epice (vezi **Duminica Soranei** sau **Peșitul** — în ultima dialogul cu aer morometian transformînd un obicei banal într-un turnir al concepțiilor morale). Impletirea imaginarii cu realul caracterizează povestirile, un dramatism dulce-acrisor le dă savoare. Ceva misterios și grav se înalță din alcătuirea lor, și aceasta este unul dintre semnele vieții așa cum este ea. Prezența semnului în cauză mă determină să îl consider pe Adrian Costache — după știința mea, rămas pe nedrept în afara interesului constant al cronicarilor — un prozator de maturitate stilistică (ii rămîne să izbutească și în planul construcției de anvergură), cu viziune personală.

*) Adrian Costache — **Dimineți pe roțile**, Ed. Eminescu, 1988.

CARTEA DE CRITICĂ

Sinteză amplă *)

Deși nu deosebit de impunător ca număr de pagini, noul volum de critică literară semnat de Sultana Craia constituie ceea ce aș putea numi sinteză amplă a ipostazelor unui filon tematic mult explorat și exploatat de către literatura română cam de un veac și jumătate încoace. **Fetele orașului** își anunță programatic, încă din titlu, subiectul cercetării. Este vorba de studierea, cu grijă pentru nuanțele revelațiilor, a configurațiilor spațiului citadin, materializate exclusiv pe cale românească. Prezența cartei trebuie citită și considerată în direcția relației ideice cu cea anterioară a autoarei, **Orizontul rustic în literatura română**. Numai astfel devin lesne observabile dimensiunile (deocamdată propuse doar și implinite parțial; s-ar putea ca ele să fie lărgite prin aprofundarea în viitor) unei întreprinderi exegetice ambițioase. În **Argumentul** care deschide **Fetele orașului**, elementele ecuației la care m-am referit sint expuse cu concizie: „Apărută relativ tîrziu, proza citadină românească s-a maturizat repede și s-a diversificat într-un mod aproape spectaculos. Lumea rustică a avut de la început o individualitate proprie și originală, problema fiind aceea a descoperirii ei treptate, a înțelegerii din ce în ce mai profunde a unor vechi realități. Pentru universul citadin se punea problema căutării identității înseși”. Sultana Craia urmărește tocmai procesul complex de obținere a identității literare de către orașul românesc, pe coordonatele romanului. Sint prinse în obiectivul analitic aproximativ nouă decenii din viața literaturii naționale, de la Nicolae Filimon (primul capitol debutează cu subtilul „Început de veac în București”) pînă la Ion Marin Sadoveanu (ultimul capitol, al nouălea, începe oarecum previzibil cu „sfîrșit de veac în București”). Selecția scriitorilor aduși în discuție se face pe criterii valorii operelor lor, dar tonul nu este de monocordă apologie, ci se mlădiază prin intermediul observațiilor critice la obiect. Orașul este de puține ori perceput ca decor (mai cu seamă atunci cind se accentuează balzacianismul unor prozatori), cel mai adesea el este perceput ca specifică entitate demiurgică prin prisma individualităților/personajelor pe care le modelează. Sultana Craia așază în prim-plan cu predilecție tipul reprezentativ pentru mediul urban dintr-o etapă sau alta (arivistul, marginalizat, mondenul, femeia misterioasă), psihologiile complicate de meandre ale subconștientului, relațiile proprii unei colectivități, relația erotică. Viziunea ei este axată pe manifestările orașului în postura de ferment social, de formator sau limpezitor de conștiințe, iar orașul ca prezență poetică, orașul ca personaj suficient sieși, este lăsat oarecum într-un con de umbră. Comentariul este întotdeauna inteligent și punctează pertinent foarte multe dintre înfrunțările literare ale spațiului citadin (sau determinate de el). Exemplificarea cea mai potrivită o constituie chiar concluzionarea autoarei: „Ipostazele pe care le produce evoluția sa (a spațiului citadin — n.n.) sint de o mare diversitate și implică stiluri de viață, mentalități, caracteristici regionale, tipologii de personaje, zone citadine, de la „Calea Victoriei” la periferie, straturi sociale, problematică morală și afectivă, conflicte și aspirații, toate în viziuni dintre cele mai variate: lucidă, fantastă, ironică, obiectivă sau exacerbă subiectivă, din perspectiva interiorului sau a străzii, cu nostalgii și cu ritmuri noi, în modalități poetice sau realiste, de reportaj, de pamflet sau de ficțiune”. Sultana Craia dovedește că posedă privirea critică cuprinzătoare. Observînd, într-una din paginile cărții de față, că „spațiile ficționale” constituie o zonă complementară orizontului rustic și universului citadin, ea își anunță, probabil, viitoarea direcție a preocupărilor.

Comentariul de GABRIEL RUSU

*) Sultana Craia — **Fetele orașului**, Ed. Eminescu, 1988.

O mare artistă — Xenia Ionescu

Nonagenara Xenia Ionescu (n. 24 ianuarie 1897, Fălticeni) este o eminentă specialistă în legătura artistică de cărți. După terminarea studiilor în România, această fermecătoare interpretă a numeroși scriitori, urmează cursuri de perfecționare la Paris și Londra. Aici are prilejul de a se instrui, femeinic, pe lângă reputați specialiști. Unul dintre ei, H. Nouhac, menționa: **Certific că domnișoara Xenia Ionescu a lucrat în atelierul meu din septembrie 1927 pînă în decembrie 1928. Este o persoană de care sint foarte satisfăcut, fiind foarte îndemnată, începînd foarte bine munca și executînd deja lucrări remarcabile. 18 decembrie 1928, Paris.** O astfel de apreciere, venită din partea unui francez, e pe deplin edificatoare. Reîntorcîndu-se în țară devine profesoară la

Reuniunea Femeilor Române, școală celebră în Iași, și nu numai aici, unde se consacra în exclusivitate catredrei și artei. Un număr surprinzător de cărți au fost inobilate în cele mai diverse culori și imagini. O mărturie, de acum patru decenii, e din cele mai elocvente: **Toți cei care au văzut lucrările domnișoarei Xenia Ionescu, inspectorii sau personalități de seamă, recunosc în domnișoara Xenia Ionescu o mare artistă, înzestrată cu fină sensibilitate, fantezie, gust și, mai presus de orice, adevărată pasiune pentru arta ce slujește. Îndrăgostită de frumos și ajutată de o cultură bogată și o inteligență pătrunzătoare, domnișoara Xenia Ionescu a realizat lucrări cu care ne-am putut mindri la expozițiile cele mai pretențioase din străinătate. Nici o carte nu a fost legată în**

atelierul domnișoarei Xenia Ionescu fără a fi fost în prealabil citită cu atenție, găsînd astfel motivul cel mai potrivit de ornamentare a cărții. Cu o dezinteresare care merge pînă la uitarea de sine, semnul unui suflet de artist, domnișoara Xenia Ionescu și-a dăruit cu bucurie întreaga viață și putere de muncă școlii și artei. 8 aprilie 1947, Iași. Astăzi Xenia Ionescu rememorează, în ceasurile de taină și liniște de la Văratec, întâmplări captivante despre oameni și locuri, despre colegi și discipoli, dar, mai ales, despre cărți. Xenia Ionescu e un exemplar rar al culturii române. Biografia și activitatea ei merită să fie investigate cu o grijă maximă de către unul din discipoli.

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linia frunte de LINU

Victor Beda, Valoarea unei clipe, Editura Militară, 1988

La Victor Beda se remarcă marea detașare față de propriul său scris.

de AL. PIRU

Un roman matur este **Herbert** (Cartea Românească, 1988) de inginerul Florin Sicoe, nume nou în literatură, din cunoscuta familie a Caracașilor, nepotul lui Lascăr Caracaș. Herbert, zice autorul prin intermediul unui motto din Marcel Proust, e „unul din acei oameni care nu sînt decît nume”, desigur nu numele poetului englez din secolul al șaptesprezecelea, George Herbert, autorul **Templului**, ci numele personajului principal al romanului, nepot al generalului Nicolae Petallă (1878-1958) și fiu al căpitanului, după război inginerului Cristian Petallă (1908-1958). Născut în 1948 (datele le extragem prin calcul din roman), Herbert este a doua oară student, tardiv, la Fizică la vîrsta de 30 de ani. În 1978 cînd începe romanul, bunica lui Herbert, Thereza, are vîrsta de 94 de ani și e vegheată de o vară, Lavinia, rămasă fată bătrînă. Herbert are și un unchi, Alexandru Petallă, avocat, fost deputat, celibatar, pe care o femeie, Iulia, l-a bombardat cu scrisori de la Paris unde practica, fără nici o prejudecată, din răzburare că nu s-a însurat cu ea, viciul. În căutarea unei iubiri Herbert întîlnește o fată cu zecă ani mai mică decît el, pe Luiza, studentă la medicină, de care se îndrăgostește. Acestea sînt datele obiective de la care porneste autorul în romanul său.

Odată intrate în proiectul de roman al

autorului, personajele devin jucării ale imaginației, supuse doar legilor verosimilului sau posibilului. „Trebuie să-mi cer iertare față de tine, Herbert, și față de Luiza”, notează prozatorul. „Față de toți cei pe care imaginația mea i-a născut sau îi va naște contorsionindu-se. Mă tem pentru voi și pentru mine, de-acum vă poate aștepta orice, veți fi păpușile unei piese pe care n-o cunosc decît eu. Și nici măcar eu pe de-a-ntregul. După voia mea, veți ride, veți plinge sau veți muri. Existența voastră se va topi sub strălucirea iluziei care mă poartă pe mine. Veți fi uciși cu blindete sau cu furie și gîndul meu va pătrunde ca un cuțit în carnea voastră de păpușă...” Romanul e deci imprevizibil. Mai departe, intervine o precizare a naratorului: „Fără să creadă pe de-a-ntregul în Personaj, ca axă a romanului, alături de Acțiune și de Dialog, încercînd să-și impună propria sa convenție, legată de Proust și de Holban. Supunîndu-se totuși, măcar pe jumătate, tiraniei străvechi a personajului. Pentru că n-a găsit încă altceva care să-l înlocuiască. Refuzînd romanul ca joc al cuvîntelor, experimentul pur, noul roman. Ceea ce încearcă el să facă este să îmbrace, într-un halou confuz, Acțiunea, Dialogul, Personajul. Pentru că nu lu-bește limitele clare, contururile sigure. Pentru că nu crede în obiectele expuse în plină lumină. Lipsite de umbre. Pentru că nu-și poate imagina rațiunea numai ca mecanism. Lăsînd personajelor sale, în ciuda declarațiilor lui orgolioase, o mare independență. De care ele se grăbesc să profite”.

În **Paludes** (1894) André Gide se dedă, scriînd despre existența unui literat, unui pur divertisment în care personajele sînt doar conlocutori care, dacă e povesteste, nu mai ascultă (vezi **Hubert au eanard**), autorul mărturisînd că principiele sale estetice „s'opposent à concevoir un roman”, nu face decît un „mic tratat al contingenței”. Deși vorbește de **Herbert**

ca de „acest **Paludes** al meu”, Florin Sicoe este de părere că tehnica singură nu dă romanul și „ce s-ar întimpla dacă toți autorii, furați de comentariu, ar uita să-și mai scrie cartea”? Romanele lui Balzac, Tolstoi, Galsworthy îl încîntă, dar nu-i oferă modele. Acceptă personajul la jumătatea drumului dintre Alain Robbe Grillet care-l respinge și Dostoievski care-l prezintă direct sau prin intermediul analizei. Dialogul i se pare o manieră prea brutală de comunicare. „Mie îmi plac nuanțele, senzațiile gradate, sentimentele confuze, ezitățile, nehotărîrea”. Ca la Proust și Anton Holban. Asta nu înseamnă că unele pagini din Proust nu s-au vestejit, că la Dostoievski lipsesc stingăciile de construcții și personajele rudimentare sau inegale, că la Joyce transparența expunerii nu se tulbură. Doriința autorului a fost să innoiască mai ales în materie de epic: „Visam să scriu un roman ca o suită de senzații, visam să scriu o carte ca un flux de imagini. În care Epicul să fie redus la minimum, dar fără ca Liricul să acopere totul cu pasta lui lipicioasă. Reducînd Epicul, prin fundamentele lui brutale: Acțiunea, Personajul, Dialogul. Pentru a lăsa mai mult loc nuanțelor. Senzațiilor. Analizei lor. Fără să știu de la început și descoperînd treptat că analiza senzațiilor, impresiilor își dezvoltă un epic propriu. Un pseudoepic”.

Ca la prozatorii de tip gidian, autenticitatea se realizează fie prin intrusiunea documentului (a scrisorilor Iuliei către Alexandru Petallă, ale mamei lui Herbert, ale Luizei) și prin transcrierea monologului interior al naratorului și al personajelor sale punctat de exclamații (Naratorul: „Oh, ce fericire nouă, bietul meu Herbert!” Herbert: „Oh, minunată călătorie, își spusese după cîțiva kilometri de mers, simțînd că va adormi la rîndul său!” Herbert și Luiza: „Oh, cît erau de singuri gîndiră amîndoi și se simțiră ca și cum orașul uriaș ar fi zăcut mort la

picioarele lor”). Formula exclamativă e în predilecția autorului care o folosește mai la tot pasul.

Altă sugestie a autorului este că romanul nu e dat de la început, ci se înfăptuiește pe măsură ce se scrie, în decurs de cinci ani, după cum se arată la sfîrșit: 7 septembrie 1980 — 23 mai 1985 (în același timp Anton Holban a scris **O moarte care nu dovedește nimic**).

Temperament introvertit, sub înriurirea încă puternică a categoriei sociale care l-a adus pe lume intrată într-un proces de involuție, „ultimul burghez”, Herbert are psihologia declasării pe care încearcă s-o depășească printr-un mod autentic de viață, după legile inimii. El speră să găsească în Luiza un complement al vitalității sale precare, o salvare din impasul existențial în care se află. Din păcate, deși ține la el și pare chiar a i se devota, Luiza temperament opus, extravertit, nu e la fel de stabilă, nu rezistă unei logodne prelungite și rămînd cu inocență după credința ei, fidelă angajamentului moral, n-are aceleași scrupule și sub aspect material. Surclasat în iubirea sa, Herbert se nevrozează, alienează și angantizează, dar sfîrșit neașteptat, nu el, ci Luiza moare.

Un rol important are în roman Doamna Thereza, bunica lui Herbert, mai tare decît bunicul general, decedat la 80 de ani, în forță încă în preajma centenarului. Modelul ei, prin contrast este, desigur, eroina din nuvela lui Anton Holban **Bunica se pregătește să moară**. Și mama lui Herbert, fără nume în roman, profesoară de franceză, care nu s-a putut acomoda cu Doamna Thereza, ar fi putut să fie un personaj interesant, dar autorul, conform concepției sale n-a insistat, personajul, dialogul și acțiunea neîntrînd în noua formulă epică pe care, deocamdată, Florin Sicoe o experimentează în chip remarcabil.

OPINII DE CRITIC TÎNĂR

Poate că nici o carte — eseu sau studiu monografic — consacrată lui Țuculescu nu va putea spune mai mult decît **Autoportretul său cu frunză galbenă** (lucrare nedată fie și numai pentru că surprinde un fragment de atemporalitate), aflat în colecția Muzeului de Artă din Craiova.

Și totuși, spre cinstea lor, exegeții s-au încumetat la elaborarea unor lucrări de referință consacrate artistului. După organizarea în 1965, la Sala Dalles, a cuprinzătoarei expoziții retrospective (în total 278 de lucrări!) care a (re)adus în prim-plan figura celui mai important modernist român, a început și opera de valorificare critică a creației sale. Apare primul album color, prefăcut de Ion Vlasiu (1966), după care beneficiem de o primă monografie, realizată de Petru Comarnescu, lucrare ce va cunoaște două ediții (1967, 1974). Un nou album color apare în 1972, cu un remarcabil, deși condensat, studiu introductiv semnat de A. E. Baconsky. Îndrăzneala cromatică este apropiată de a fauviștilor. (N-ar fi inutil să ne amintim în acest context și că, în 1937, artistul român vizitase marea retrospectivă Van Gogh din cadrul Expoziției Universale de la Paris. Critica a dus o paralelă la acesta prin analiza tabloului **În cîmpul de rapiță**.) Abstracțiunile, mai bine zis esențializările unor elemente folclorice sau de rit (troitele, măștile, reprezentările totemice, ochii magici, ștergarul, interioarele țărănești) constituie „punctul de fugă” al unui veritabil „comportament mitologic” (Eliade), o ascensiune inversă, în timp și în sensibilitatea genuină, către origini. În termenii criticului, circuitul fantastic al operei — un labirint! — relevă „o frenezie a contemplativului melancolic”, „un suflet de ascet bintuit de somptuozitate” (op. cit., p. 9). Nu altceva afirma și Petru Comarnescu cînd considera că „Ion Țuculescu a spart tiparele stilisticii populare și culte” și că, nu atît integrîndu-se unui model dat cît integrînd sursele existente propriel sale concepții, „prin neliniștea și impetuozitatea lui, prin forța lirismului său, el ne face să înțelegem înfîntele valențe ale folclorului și artei noastre și capacitatea lor de a fi trecute în nepieritoare expresii universale”.

Cu toate acestea, pictura lui Țuculescu, a cărei receptare a întîrziat la noi din motivele cunoscute, nu și-a făcut (încă) intrarea scontată în perimetrul modern al artei universale. Participarea la Bienala de la Veneția (1966) și, apoi, itinerarea expoziției pe continent și în S.U.A. nu modifică substanțial cota sa pe plan internațional. O neconcordanță în evoluția gustului aici și aiurea, o nepotrivire de planuri culturale (cum s-a mai întîmplat), funcționarea asincronă a axului

cardanic al istoriei artei? Petru Comarnescu a fost comisarul pavilionului român la Veneția. În jurnalul său, publicat fragmentar în 1980 sub titlul **Chipurile și priveliștile Europei**, întîlim un pasaj revelator pentru „jocurile schimbului” care domină pînă și asemenea manifestări: „Decernarea premiilor a stîrnit senzație, deși unele se cam știau de mai înainte, de pildă că Franța — nedreptățită la Bienala trecută, cînd marele premiu îl merita fascinantul Bissière — va

și alte personalități culturale, s-au exprimat mai mult decît laudativ la adresa operei și a artistului, a urmat o incredibilă perioadă de tăcere care a durat cam un deceniu, pînă în 1984 cînd, cu finețea poetei dar și cu fermitatea criticului, Magda Cărneci va încerca, în monografia cunoscută, analiza unui „proces Țuculescu”, orientat nu doar spre revalorificarea critică a unui caz istoricizat ci și spre distincția pertinentă în cîmpul recepțiilor specializate, reușind deopotrivă o explicație convingătoare estetic și o anamneză a evoluției operei în posteritatea sa imediată.

A sosit, în fine, momentul să precizăm că pretextul acestor rînduri îl constituie apariția la editura Scrisul Românesc

Țuculescu — „Autoportret cu frunză galbenă”

lua unul din marile premii. Artiștilor decedați nu li se conferă premii, așa că noi nu eram în cauză, deși mă întreb dacă Țuculescu fiind în viață și prezent la Veneția, ar fi obținut premiul cînd există atîtea jocuri de culise și influențe nefaste” (op. cit., vol. I, p. 92)...

Nici în spațiul critic autohton consensul inițial de valorizare superlativă, un veritabil „boom” publicitar, instituirea „mitului” Țuculescu nu au avut cele mai faste consecințe. După ce, între 1965-1974, mai toți criticii de seamă, precum

(1988) a unei noi monografii dedicate lui Țuculescu, lucrare semnată de Cătălin Davidescu și din care am extras o parte însemnată din informațiile prezentate pînă acum. Dincolo de distingerile utile și de unele fertile intuiții ale criticului, meritul cel mare al lucrării (în general, expoziitivă) constă în funcționarea sa virtuală ca bun instrument de lucru pentru o viitoare cercetare de proporții, posibilă mare exegeză pe care o merită artistul (și mă gîndesc, ca termen de comparație, la masivul op **Andreescu** al

lui Radu Bogdan, critic care, în paranteză fie spus, nu a rămas insensibil nici la tusele lui Țuculescu, vezi **Reverii lucide**, 1972; alte mențiuni istoriografice sau exegetice la George Oprescu, Vasile Drăguț, Dan Grigorescu, N. Argintescu-Amza, Vasile Florea, Marina Preutu, Mircea Deac, Nichita Stănescu, Paul Anghel, Vasile Rebeanu și Miron Scrobete, Grigore Hagiu, Radu Boureanu ș.a.). Pe lângă studiul propriu-zis, Cătălin Davidescu adaugă volumului — și bine face! — elemente de biografie (v. capitolul **Viața**), o cronologie (1910-1986), bibliografia selectivă, interviuri și confesiuni, precum și două fragmente de proză (!) din tinerețe, publicate anterior și de **Gazeta literară** (1967) și **Tomis** (1970). Partea de micromonografie artistică este structurată oarecum convențional (**Peisajul între imagine și semn, Natura statică și interioarele, Portretul, Ultimele lucrări**, ca și **Grafica și Sculptura**, secțiuni ale operei mai puțin analizate anterior). Este urmărită reformularea „sistemului imagistic și cromatic” de sorginte populară, medierea peisajului de către exotismul colțului de natură frecventat, acumularea treptată a elementelor de sinteză personală în naturile statice și în interioare. Un capitol special vizează puținele portrete: bunicul, Gala Galaction, dr. I. Papinian, mama, soția, precum și seria autoportretelor, între care cel „cu frunză galbenă” exercită și pentru noi o fascinație aparte. Ultimii aproximativ doi ani de activitate (pînă la dispariția artistului în 1982), atașați, în general, de critică perioadei totemice, fac obiectul unei analize separate, în spiritul unei mai vechi observații a lui Petru Comarnescu. (Nici Radu Bogdan, A. E. Baconsky, N. Argintescu-Amza sau Magda Cărneci nu ezită să atribuie o „semnificație specială” perioadei.) Abstracționismul acuzat al ultimelor tablouri este văzut de Cătălin Davidescu ca punctul de virf al unei „aventuri a cunoașterii”, racordată la un curent subteran al artei moderne și, prin forța lucrurilor, independentă de ea, o posibilă analogie fiind aceea cu opera danezului Carl H. Pedersen. „Retorica narativă și orientarea spre decorativ” dispar în ultima perioadă a lui Țuculescu în favoarea unui alt „suport vizual” al universului imaginat, dominat de ancestrala sacralitate, în care e de găsit și elementul de continuitate al unei creații într-adevăr unice. O unicitate care, pentru noi, rezidă însă și în misterul nedeslușit al unei frunze galbene, care nu obturează privirea ci esențializează însuși inefabilul unei structuri artistice.

IOANA DĂNILĂ

Puritate

o melodie de iubire
despre puritatea ploilor
căzute la începutul toamnei
cînd pescărușii
sparg valurile-nspumate
iar germeii bobului de griu
răspîndesc
în căușul miinii
aromă proaspătă de piine.

Nopti de vară

Nopti de vară
ascultînd griul — puterea pămîntului,
dangăte de turme
sub stelare drumuri.

pe-un picior de plai,
ascult marea taină
de coocere a piinii.

ILIE ANTONIE

Poeme de

Gabriela Hurezean

Dar nu e singurătate

Din creștet pină-n tălpi te-nveșmintează
gîndul meu,
din creștet pină-n tălpi te afli-nvăluit
în iedera lui de sticlă.
Ce clinchet ciudat are această singurătate -
observă uneori trecătorii
ascuțindu-și auzul.
Dar nu e singurătate, nu e singurătate,
negi cu frunzele toate
irizînd, irizînd,
cum se poate oare vorbi
despre singurătatea unei fintini
zburătoare ?

Rugul și ceața

Intîrzi în subteranul igrasios
al acestei mari fericii
ca și cum n-ai ști că arșița se află
în tine
ca și cum n-ai arde chiar tu
pe rugul hohotitor.

Ți-amintești,
intr-o zi era iarnă,
era o insuportabilă viscolire de dor,
ai alergat cu disperare la țărîmura mării,
ai coborît la dig.

Acolo te aștepta doar ceața
atît de adîncă și de mută.

Ciine pe suflet

Desigur, prin exercițiu îndelungat
poți dobîndi o anume neclintire a sufletului,
cum și medicul legist în fața cangrenei,
a schilodirii,
a cadavrului în descompunere.

Astfel
cauți armonia și n-o percepi,
ca prin neant
trece auzul tău prin aura sunetelor,
neant
și
neant
sunetul paralel cu sine însuși.

Iar într-un tirziu, așchiile muțeniei tale :
Povestește-mi ceva frumos, mi-e atît de urît !
Ca un ciine bolnav pe suflet mi se gudură
urîtul.
Ci fă cumva și alungă-l, rogu-te,
fă ca noaptea,
fă ca întunericul,
fă ca moartea,

Ofranda

Vîntul dinspre larg te îmbrățișează dezmiernător.
Neimblinzitul val se imblinzește asupra ta.
După unduirea trupului tău unduiește în adorare
nisipul.

Danae, Danae, șoptește astrul zilei cu aur înrourindu-te.
Dar tu știi că
vîntul dinspre larg este o formă a ființei lui,
valul neimblinzit este o formă a ființei lui,
nisipul unduitor este o formă a ființei lui,
soarele însuși este o formă a ființei lui.
Deplin, îndelung te dărui
sublimei regășiri

Spre seară, tandru, oceanul depune la picioarele tale
misterioase cochilii, schelete de corali,
alge fosforescente, melci,
cîtiva inecați.

Descoperirea luminii

Ridică-te de jos,
curătă-te bine de țărînă și de sînge.
Spatele drept. Fruntea sus. Privirea înainte.
Nu te crispa. Nu te uita înapoi. Și mai ales
nu plînge.

E timpul să pleci.
Sprijină-te de inocența ta
cum te-ai sprijini într-o cîrjă de rouă.
Vei intra în templul tăcerii și vei aștepta.
Sandalele de papirus vor foșni pe bazalt
abia cit aerul cînd plouă.

E bine acum, e bine,
ai reușit să depășești și ultimul obstacol.
Stăpin ești pe tine cit însuși ești răscumpărarea ta.
Zidurile se dilată pină la transparent.
Ești singurul actor al Marelui Spectacol.

Drum de noapte

Proză de Liana Buligan

Psiholog de profesie, Liana Buligan este om al muncii la Intreprinderea cinematografică a municipiului București. Firește, deci, ca formația sa profesională să o îndemne la introspecție, la o atență și, desigur, avizată analiză a mișcărilor componentelor psihologiei individuale. Avînd proptensiuni poetice, Liana Buligan a ales drumul prozei care i s-a dovedit favorabil. A publicat în revistele „Viața Românească”, „Steaua”, „Orizont”, „Astra” (deține premiul de proză al revistei „Astra” pe anul 1985). Este cîștigătoare (în 1987) a concursurilor de debut în proză ale editurilor „Cartea Românească” și „Albatros”.

Se întimplă ceva incredibil -
îmbătrinesc. Chipul meu capătă
aerul ciudat al obiectelor de
demult, o patină tulburătoare
ce mă confirmă ca izvor și dese-
șu de timp. Într-o noapte trenul
și drumul, culoarul cenușiu
în felia de lumină artificială,
griuri dure suprapunîndu-se în
lenta curgere de umbre, un
somm nevoit în care călătorii a-
lunecă rupîndu-se de timp și
eu singură, în fața ferestrei ce
pare o graniță fragilă, simbolica
despărțindu-mă de periculoasa
moliuine a întunericului din
lume; fumam și existam -
atita doar, cînd mi-am văzut
chipul, tern, imobil, oglindit
clropic în sticlă. Mă văd în a-
fara mea cea care fumează pe
culoarul vagonului de dormit,
trenul urcînd munții spre Nord
- speriată-s doamne! - încremenită-n
conturul unui trup ce
mă poartă ciob apăsător de alte
cioburi, durerea și tipătul fără
glas al neînțelegerii. Pielea albită
nu mai păstrează linie fermă o-
brazului, parcă-i o stofă mult
prea spălată ce se va destrăma,
doar gura pare vie în chingile
unei expresii de așteptare și in-
dărătnic refuz, însă eu vorbesc
și bărbatul mătăhălos schimbîndu-
și punctul de greutate cînd
pe un picior, cînd pe altul, băr-
bia rotundă înecată-n gîtul pu-
ternic, roșu-stacojiu, venele pro-
minente periculoas zbatîndu-se
în efortul gîlgîit al hohotelor de
ris - „nu vrei să-mi dați to-
tuși numărul de telefon, aș dorî

să vă mai văd, vin săptămînal
în Oraș” - mă uit la el, apoi
mă întorc spre femeia bătrînă
desenată pe sticlă, rămasă acolo
într-o imposibilă oglindire.
Bărbatul de alături vorbește
pasional despre vreme și nevoia
de ploaie a pămîntului, fumează
Marlboro și-mi întinde o
hîrtie cu ștampile și timbre
fiscale - „sînt om serios dom-
niță, uități-vă la sentința de di-
vort, eu nu mint și...” - se
simte jignit și biuguie, pare un
monolog absurd, se așteaptă o
decizie, permisiunea așteptării
e o victorie, făptura-i masivă
s-a reagezat într-o formă bîr-
bătească, linii drepte, colțuroase
delimitînd viril un spațiu viu
în penumbra coridorului.
„îmbătrinesc” - repet -
„ceva nou, insulă netrecută pe
hartă, plină de interdicții și ne-
putințe, drum nestrăbătut încă”.
Un amestec din toți cei ce au
îmbătrinit știuți de mine se
mișcă anarhic într-o perindare
grăbită și decolorată...
Distanța de-a dreptul drama-
tică dintre ceea ce crezi despre
un om; ceea ce este el de fapt
scăpînd faptelor și conjuncturii-
lor, mă sperie fiind chiar miezul
singurătății noastre. Uneori,
fiica mea privește rotund și
mut, o privesc și eu, îi văd pu-
pile dilatîndu-se, încercînd să
mă înglobeze de parcă aș fi o
țîță imensă, să mă posed prin
comunicare în afara cuvîntului,
dar nu reușim, un perete invi-
zibil ne desparte pentru totdea-

CONSTELAȚII LIRICE

Sandu Ștefănescu

Sentință de vară

Te blestem la o dulce condamnare
în verdele pădurilor ce fierb -
și singură-ntre lacomele fiare
să fugi pe roua ochiului de cerb...

Poiana cu narcise

Să nu mă uiți în iarna care vine
pierdut prin borangicuri de ninsoare,
să faci un foc în inimă la tine
și să-mi șoptești povești nemuritoare.

Ai să mă pierzi în prag de mărțișoare
și dorul din poveste se va stînge -
dar pină la hotarul de uitare
să mă iubești atita cit va ninge.

In ochi s-aprînzî o torță a iubirii
la ora albei fulgilor paradă
și toată iarna să ne știe mirii
colindători pe caii de zăpadă.

Iubește-mă cu vorbe mari și mute
pe drumurile toate interzise;
din muntele speranțelor pierdute
atît să-mi lași: poiana cu narcise.

Neștiuta boală

...Și niciodată n-o să știți
cît sufăr
cînd văd o pată de noroi
pe nufăr...

Păstrează-mă

Păstrează-mă, pomule. Sînt ultima ta frunză.
Fără mine, toți vor crede că te rogi
cu rădăcinile-ntoarse către cer.

Miner gîndului tău

Nu mă goni din prag de primăvară,
mai lasă-mă să tai în verde crud
conturul tău de tînără vioară
și cîntecul dintii să-l mai aud.

Nu mă goni din aburul de vară,
mai lasă-mă în fructul copt și greu
un simbur să sparg, să mi se pară
că-n miezul lui m-așteaptă chipul tău.

Nu mă goni din lacrimi reci de toamnă,
mai lasă-mă să sap în plumbul lor,
să scot melancolia ce te-nseamnă
eu, singur / neplecatul tău cocor.

Nu mă goni din somnul greu de iarnă,
mai lasă-mă să caut un colind
prin albul care prinde să se cearnă,
să-ți fac din el o nuntă de argint.

(Din volumul „Romantic”, în curs de apariție)

la duminică
Lucreția a
mătase cu
hi toartele
una Profira
- ; oglinda
ia un chip
a umerii o-
sau lumea
e repede se
ind in spai-
ple pielita
singelui, re-
licat inge-
ră albăstrie
ă, îndărăt-
blinzit de
șvale ca
ta in o-
de a se ști
oaspătă, se
imegind in
te, in casa
„ odăi inal-
ut in stilpii
a frunze la
a crede, dar
ase mari cu
sări mari,
au la indon-
un dor de
tea pină și
jigărite de
ngă păpă-
te parcă pă-
ajud unde
bivolitelor
iepurii cu
și blănițe
ea și Petre
gindește la
ea, cum stă
le văduvă,
că fără asta
r avea zile
o vede plin-
a nunta ei,
cum se cu-
clase de
de aur in
ș in spatele
ș. In după-
ură, Lucre-
ivească tru-
șifonierului
gie sterga-
cipcă lată
te și fețele
ogramul ei
mpleteș-
rtă no-
prinde Pe-
le inflorate
ride pe sub
i de înaltă
ic tavanului
ic e bărba-
dnic antre-
pină că-
cile-s făcu-
ui. Tare se
o pe ea de
imnăul și

ăla neterminat, că a zis buna
Profira, trăia pe atunci : „ti-
nără ești, frumoasă, ai pământ
și neam, ți-s destule patru cla-
se de gimnaziu doar ești femeie
nu bărbat, tu de acum alte
griji începi, bărbatul aduce
banii și duce zbuciumu' vieții,
femeia sporește sufletul neamu-
lui și ține dulceața casei de-a
pururi“ — avea dreptate! gin-
dește Lucreția tot rinzindu-și vi-
sărilor din oglindă, nevăzându-l
pe Petre în canatul ușii cum o
arde în catifeaua neagră a o-
chilor. Afară cail bat copitele
și tremură șareta lăcuită, per-
nele acoperite de țolul vărgat
peste care biciul subțire din
trei suvițe de piele împletite,
coada îmbrăcată-n toval și sedef,
stă de-a curmezișul. Astăzi se
duc la fotograf și de-acolo pe
malurile Someșului să vadă
sălciile abia inverzite și pivnița
grofului săpată-n piatră dealu-
lui, trepte înguste printre brazi
pină-n fața punții ce se lea-
gână peste ape... și-n prag,
înainte de a se urca în șaretă
iși pierde ochii pe dealul din
fața casei mijind a iarbă, cru-
cile cimitirului albe și-nalte,
dar Lucreției i se pare veselă
Bugleșa, așa departe-i ea de
moarte și bătrânețe. Obişnuită
a deschide ochii pe luciarea as-
cuțită a dealurilor, ba verde,
roșu-mătăsoasă în octombrie,
ba pierdută-n omătul cit cerul,
Lucreția simte pământul ca pe
o carne adincă a sufletului. Se-
rețeaua îi dealul ei, lăsat de
buna Profira zestre și poate
fiecare om are un deal ca o
prelungire a inimii de-ți vine
a crede cum pământul tot îi o
carne ce se tot naște, nesupusă
pieirii. I-ar place de ar avea o
fată să-i lase dealul tot cu ruga
de a nu-l dezierba, prunuții
sălbatici să adoarmă satul cu
mirosul florilor potop, tare ca
sfircul ce străpunge cămeșa
cind nu știe ce-i bărbatul.
Zi de zi puterea se risipește
cu un abur ce nimeni nu-l vede,
pierzindu-se-n ceruri și o dată
cu ea, Lucreția învață că-i mai
aproape de moarte decit toți
oamenii pe care-i cunoaște. A
fost o vreme cind își rupea
carnea de pe mâini în mușcă-
turi adinci, amestec de durere
și părere de rău că lasă o lume,
un bărbat și patru copii ce de
abia o cunosc, dar acum se
simte dată de o parte și de a-
colo, din starea asta nouă ca
dintr-un alt tărîm vede cu milă
și remanare curgerea vieții
celorlalți. Toate oasele o dor și
le simte în așternut atîrînd, o

apasă cămașa și toartele de aur
din urechi atîrînd ca două mere
putrede, nici mirosul greu de
piele, carne mușcată ce nu se
mai împropătează n-o mai
tulbură. Frica i-a rămas în
urmă. Sărăcită și de această ul-
timă avere omenească, ascultă
bătaia tot mai rară a timpului.
Amestecate i se arată atîtea
fapte ce-au fost, curgînd ca o
apă ce n-o mai cuprinde și —
„mamă“ — mina Tinei o atinge
pe obraz — „vreau să dorm cu
ține“ — răzimată de pat, cu
ochii înlăcrimați, singura ei
fată — „nu ți-s dragă de nu
mă lași in pat cu tine?“ — are
șase ani gindește Lucreția și
intinde mina spre față, îi ne-
tezește gulerul cămășii — „hai
draga mamii să-ți pun toartele
mele de aur în urechi“ — mi-
nile-i tremură și greu nimeres-
te urechiușele Tinei, niște sol-
zișori calzi — „cheamă-i pe
băieți și urcați-vă in pat, aici
lingă mama voastră“ — și aler-
gînd fetița deschide ușa, ge-
menii intră mai mult rostogo-
lindu-se și-n urmă Ion. Prin
ușa deschisă se vede o fișie de
cer plumburiu coborît și greu
ca o scindură, aerul parcă-i
gheață, o zgîrie și o invinețeș-
te. Gemenii-s in pat, Ion închide
ușa și-o ridică pe Tina de sub-
țiori așezînd-o la căpătii... ea
știe că moare dar nu plînge,
ceilalți nu înțeleg ce-i aia să
mori și se împing unul pe altul
pentru un loc mai apropiat de
trupul cald, uscat. Un șir de
oameni pe vine și cu fruntea
in palme, unul in spatele celu-
lat, parcă unul in altul, se
desprind din porțile pintecului
ei trecîndu-se in trupușoarele
fragede, adormite, și gîndurile
in bătaia unei vremi fără mă-
sură par ale nimănui. Nebunia
începe in existent cind totul e
cuvînt și durată. Nepotul de
peste ani al Lucreției, Iulian,
va citi in biblioteca Vaticanu-
lui, ani și nopți, zile și amiezi.
El nu vinează erezii, nici dog-
me, credința-i sapă altundeva.
Ajunge episcop de Cluj cînd
Lucreția-i demult pubere și
răcoros mușchi pe Bugleșa, nu
mai dealurile-s aceleași. Mele-
șul bătînd zidul sinagogii in
curgerea-i spre Someș. Știe la-
tinește, nemțește și ungurește
cum știe cosi, ara, face țuică
din prunele brumate culese
dintre case și zeii măruntii ai
ierburilor.
Ce a gîndit bunica mea, Lu-
creția Moldovan știind că tre-
buie să moară, ba chiar a în-
ceput să moară?... in așternu-

Poeme de
Mircea Belu

Brumă pe castane
Zidirea fructei nu mai e în stare
Să lepede veșmintul din năieri
Se varsă Carul mic in Ursă Mare
Și iarba ce-a murit se varsă-n ieri

Abia acum se clatină iubirea
Nu mai veni in calea mea îți spun
Castanii ard pe ramuri amintirea
Și fructul cade cu un țipăt brun

Ce veștedă e toamna, cine spune
Că-i plină de culori ca un impas
Incit îți plîng această rugăciune
Unde-ai fugit de mine și-ai rămas ?

Dar vezi, castanii sint și ei o rază
Incercuiță sub zăpezi și ploii
Nu mai e toamnă nu mai e amiază
Și-mi stau acoperiș copacii goi

Dar pină miine seară se repetă
Dar pină miine zorii sint amurg
Dumnezeiască insulă de cretă
Un fluviu nupțial — spre tine curg !..

Actorul
Au răbufnit toți demonii din mine
Și-mi ard sărac păcatele pe rug.
les rînd pe rînd eroii prin retine
Și mă dezmoștenesc și de amurg.

Le strig : unde plecați, spuneți, spre cine ? !
Dar ei nu mă aud. Intr-una curg
Și singele se subțiază-n vine
Rămîn al meu, de mine vreau să fug.

Am sărăcit in seara indoielii,
Bufon celebru-n ultima cortină
Pierzindu-mi cota neagră-a catifelii
Mă-ndrept spre albul-viu dintr-o glicină.

Marele întirziat
S-a topit o stea, s-a prelins pe geam
Toată lumea-o bea, eu întirziam.

Invirtit noroc hoinărind la zar
Pun nădejdi pe foc și mă-ntunec iar.

Mai incerc o dată cail, pe culori !
Cad in podul palmei vitrege ninsori.

Chiar acum un secol de era să fiu
Mă pindea norocul stins intr-un tîrziu.

Bat din nou la poartă, cerul să-l măsoar
Dar s-a-nchis parada ultimului zbor.

Închis în luminare
Mocnește albul filei ca un jar
Lăsînd doar gîndul teafăr să mai zboare
Intr-o livadă de suris precar
Cu soarele inchis in luminare.

Ce singură stă frunza pe salcîm
Sporînd singurătatea mea de-o vară
Precum o șoaptă de pe alt tărîm
Și-un cîntec ferecat intr-o viovără.

Ciudate păsări brazde trag pe cer
Deci hai să semănăm melancolie
Miroase-a nea văzduhul auster
Și ceară duc albinele-n chindie

Distinct ne urmărește cite-un dor
Din ferocata lui ascunzătoare
Să duci o mare-n munte nu-i ușor
Cînd soarele-i inchis in luminare

Sosesc alaiuri furțurii de ghiață
Inlocuind al gizele serai
Cu frunzele ne-am logodit pe viață
Că frunza spune mult și fără grai.

Florica Marin Dulce sau amară ?

Se ridică de la masă și ieși.
Vorbele lui făcuseră singele să-i
urce in obraji. Nu voia să ob-
serve că a roșit. Știa că nu mai
era tinără, dar destul de tinără
ca să mai placă unui bărbat. Ri-
durile se înmulțiseră cu finețea
unei pinze de păianjen, dar o-
chii nu-și pierduseră strălucirea,
felul de a vorbi. Uneori se sim-
tea trădată de propria-i privire,
prea nu ascundea nimic. „Nu e
bine, își spunea, să-ți știe oam-
nenii gîndurile, să-ți ghicească
intențiile. Te prind ușor in cap-
cană“... Senzația de capcană o
avusese de multe ori in viață.
De ce nu putea scăpa? Era az-
virilită, uitată... Incertitudinea o
ținea strîns in brațe, ca un bărbat
posesiv. De multe ori in plî-
nă stradă, se temea să și res-
pire. Nu știa decit aerul locuin-
ței sale, aerul infrîngerilor sale.
De ce nu făcea efortul să sim-
tă altfel?

„Pielea feței era întinsă, în-
fierbîntată. Se simțea bine. Fru-
moasă. De multă vreme nu se
mai simțise așa.

Intră in bucătărie. Oare cum
trebuia să fie cafeaua. Dulce
sau amară ? !... O ajută vocea
lui.

— Ai grijă, te rog, să fie a-
mară...

Cum de uitase? De cite ori se
întorcea (in ultima vreme tot
mai rar), o făcea atentă să fie
cafeaua amară. Vocea lui era si-
gură, cu aceleași inflexiuni cu
care se obișnuise, cum se obiș-
nuise cu așteptarea. Numai o fe-
meie ca ea putea să rămînă
mult timp singură, să cunoască
spaima nopților fără dragoste,
ca o sfîrșeală a zilelor dogori-
toare de vară. Trecuse un timp,
un timp numai al ei. De ce-l
aștepta pe omul acesta, bărbatul
care venea astăzi ca să plece
miine, care o făcea să audă su-
ieratul trenului de la mare dis-
tanță, la venire cu iubire, la
plecare cu ură... Cum de iubi-
rea și ura se înțelegeau in ini-
ma ei atît de bine, își dădeau

mina cu atîta ușurință ? !... De
fiecare dată își bea in sufrage-
rie cafeaua de dimineață, la
masa joasă din lemn de mahon,
fără să o privească, fără să-i
spună un cuvînt. O bea tacti-
cos. Absent. Tăcerea se strecu-
ra între ei ca o felină primej-
dioasă... Ea nu era decit femeia
care știa să-l aștepte cuprînsă
de dorință, de neliniște, vîzîndu-
l ca într-un vis prea scurt,
venind ori plecînd... Apoi lua
viața de la capăt, din locul in
care el dispărea, luptîndu-se cu
amintirea gesturilor lui, mereu
aceleași, obositor de aceleași,
fără să-l simtă multe zile și
nopți alături. Gîndindu-se la iu-
birea lui in care nu exista nici
o urmă de reproș. Gîndindu-se
că l-a iubit cu atîta disperare.
Nu a fost in stare să-i trădeze
duplicitatea, numele, preferînd
să fie ea cea azvirilită, uitată...
Poate că niciodată cineva nu i
va ierta compromisul, umilința.
Acceptase să facă parte din via-
ța lui. Atît. Fiecare întoarcere
era pentru ea o cădere. O căde-
re. O cădere liniștită, sigură, ca
nisipul din clepsidră... O noapte
cit toate nopțile la un loc. După
aceea nimic. Era una dintre a-
cele femei obișnuite cu propria
casă, cu propriul chip. Numai o
fotografie atîrnată pe un pere-
te (o fotografie in care zimbea
EL!), era singura convingere că
cineva mai trece pe-acolo.

Se întoarse cu ceașca de ca-
fea. Privi. Suferea de parcă un
doctor nemilos i-ar fi spus ade-
vărul, că nu mai are mult de
trăit. Văzu. Înțelese. Ceea ce
avea mai de preț in interior, se
lăsa furat, strivit, de suieratul
trenului care trebuia să plece
din gară, cu exactitate, cu ură.
Și ieși.

Plîngea înfiorată cu fața in
perna pe care el dormise ală-
turi de ea, in care își lăsase
respirația. O auzea acum ampli-
ficîndu-se, apropiindu-se tot
mai mult și rămase o clipă ne-
mișcată, ascultînd. Camera era
goală. Trebuia să-și învețe iar

și iar singurătatea, cum învâța-
se iubirea și ura, deopotrivă...
Să învețe să se trezească din
nou singură in fiecare diminea-
ță. Alt om nu-l putea intra in
casă, in suflet, pe aceeași ușă.
Ar fi putut să i se întîmple un
accident, nu grav, doar cit el
s-o poată ruga să-i stea alături,
mai mult decit o noapte, mai
mult decit o zi. Să-i atingă o-
brazul proaspăt bărbierit... Dar
bărbatul acela nu era al ei. Nu
era numai al ei.

Plîngea pentru că pină in ca-
mera de alături nu mai putea
ajunge. Erau pereții grei, la lo-
cul lor, ca un hotar de netrecut.
Erau doi oameni, un bărbat și
o femeie, fiecarea la un alt ca-
păt de lume...

Își băuse cafeaua cu aceleași
gesturi. Își luase umbrela. A-
fară ploaia. Plecase.

Femeia se ridică și se duse la
fereastră. Ploaia o trezi la rea-
litate, lovînd in geam, stăruitor
ca niște degete disperate, ca
propriile-i degete... „Plouă... Ce
ciudat... Unde am mai întîlnit
ploaia asta?“... Un bărbat ieșea
grăbit pe poartă. Mantaua lui
de ploaie era albă, lipicioasă...
Făcu un gest cu mina. Nu pri-
mi nici un răspuns. Femeia nu-l
văzuse niciodată. Nu-l cunoș-
tea.

Se întoarse la masa din sufrage-
rie. Lingă ceașca de cafea
găsi un bilet. „Olga, tu ești o
femeie care nu poate să mai
rămînă mult timp singură, care
își merită partea ei de fericire“...
Foaia îi alunecă din mină.
Singele îi năvăli cu putere in
obraji. Din oglindă privea o fe-
meie cunoscută, cu pielea feței
întinsă, înfierbîntată. O femeie
care de multă vreme nu se mai
simțise frumoasă. Zimbi unui
gînd și dădu din umeri, ca și
cum cineva i-ar fi pus o între-
bare, fără să poată da un răs-
puns imediat.

Sorbi ultima picătură din
ceașca lui de cafea amară.

MUZICĂ

Ieri a început
Festivalul internațional
„George Enescu“

— ediția a XI-a —

Iată, semnalul Simfoniei I enesciene irumpe și în această toamnă, marcind în viața noastră muzicală ceea ce ne-am obișnuit a consemna drept eveniment: cea de a XI-a ediție a festivalului se concretizează astfel ca o veritabilă sărbătoare a artei interpretative românești, a creației componistice naționale, reunind totodată într-un bogat evantai repertorial prezențe de peste hotare, într-o efervescență a manifestărilor găzduite de Ateneul Român, de Studioul de concerte al Radioteleviziunii, Sala Mică a Palatului, Sala „George Enescu” a Conservatorului bucureștean, de podiumul Operei Române, cel al Operei și al Sălii mari a Teatrului Național.

Ca și în edițiile sale precedente, tabloul festivalului acordă un amplu spațiu creației enesciene. În concerte ale Filarmonicii bucureștene și al orchestrei simfonice și corului Filarmonicii din Cluj-Napoca, acordurile celor trei simfonii enesciene ilustrează în egală măsură coordonatele pe care aceste trei partituri le trasează în universul simfonismului românesc, dar și cele trei coordonate pe care le reprezintă gîndirea dirijorală a lui Mihai Brediceanu, Horia Andreescu și, respectiv, Emil Simon în galeria baghetelor noastre contemporane; în programul serilor ce aduc la pupitrul dirijoral al ansamblurilor simfonice ale Capitalei oaspeți de peste hotare figurează pitorescul și derularea plină de vervă a celor două rapsodii, încredințate lui Vyekoslav Sutej din R.S.F. Iugoslavia (și orchestrei Radioteleviziunii) și dirigoarei franceze Françoise LeGrand (și orchestrei simfonice a filarmonicii bucureștene); dacă Cem Mansur (din Turcia) și orchestra clujeană vor căuta echilibrul neoclasic al Suitei I, bagheta lui Iosif Conta va creiona, în sonoritățile ansamblului Radioteleviziunii, inefabilul imaginilor de o relevantă plasticitate din Suita a III-a, „Săteasca”, zugrăvind apoi dramatismul poemului simfonic „Vox Maris”. Sint repere printre marile opusuri enesciene, dintre care, firește, nu putea să lipsească cea capodoperă destinată scenei: „Oedip”, înscris în această ediție a festivalului într-o variantă de operă în concert, avîndu-l de această dată ca protagonist pe basul Nicolae Florel. Bogata agendă camerală a manifestării reunește importante pagini enesciene, alături de valori de referință ale literaturii instrumentale și vocale de gen, în talmăcirea unei pleiade de artiști ce ilustrează diferite virsuri, diferite fațete ale școlii noastre interpretative.

Privind programul actualului ediții a Festivalului internațional „George Enescu”, se detașează, cu pregnanță, ideea reflectării acestei „triple ancorări” a universului creației enesciene în trecutul, prezentul și viitorul artei sonore: un drum printre filele istoriei muzicii — de la Renaștere, trecînd prin marile partituri ale Barocului, Clasicismului, Romantismului, etc — și o generoasă oglindire a deceniilor, a anilor aceștia, prin ampla deschidere oferită de afișul după-amiezilor susținute în sala „George Enescu” a conservatorului bucureștean de către formațiile de muzică contemporană „Contraste”, „Traiect”, „Ars Nova”, „Archaeus”, „Hyperion”, „Contemporan” (ansambluri din Timișoara, Cluj-Napoca și București) ca și de incursiunile în creația onora dintre numele de largă rezonanță ale școlii noastre componistice incluse în repertoriul recitalurilor camerale, concertelor corale ale „Madrigalului”, corurilor Filarmonicilor din Capitală și Cluj-Napoca, formației „Preludiu”, al celor simfonice, dar și al serilor de operă și operetă.

ANCA IOANA ANDRIESCU

TEATRU

În mijlocul
spectatorilor

O știu mulți dintre iubitorii de teatru: adeseori în ultimii ani, unii dintre cei mai iubiți actori ai lor, unele dintre cele mai valoroase spectacole din repertoriile permanente au putut fi văzute, admirate și, mai ales, viu dezbătute chiar la locurile lor de muncă. Da, pentru că a devenit, în vremea din urmă, o adevărată tradiție ca teatrele să „iasă” din sediile lor și să vină în întîmpinarea publicului, interpretînd o seamă dintre reprezentațiile lor de succes în cluburile marilor întreprinderi, citeodată chiar revenind asupra formulei regizorale, așa încît spectacolul să devină o dezbateră pasionantă, directă, cu cei cărora le este dedicat. Alteori, pe lângă titlurile înscrise pe afiș, sint concepute spectacole de poezie și muzică românească, nume prestigioase ale artei noastre actoricești dînd o nouă viață unor poeme din lirica noastră clasică și contemporană. Adeseori s-a vorbit, și pe drept cuvînt, de adevărate „stagiuni permanente” pe platforme industriale ca cele de la 23 August, Republica, I.C.T.B., Semănătoarea. Piese aducînd, prin talentul și forța dramaturgului, a interpreților, a celui care a gîndit spectacolul, o problematică interesantă, încărcată de adevăr, una a zilelor, a vieții și a muncii noastre, și-au găsit în mintea și inima gazdelor din mari întreprinderi un puternic ecou, evident și în discuțiile animate ce au urmat reprezentațiilor. De altfel, acest contact nemijlocit cu publicul, mai cu seamă cu cel tînăr, a avut, adeseori, și un alt scop: acela de a vedea încotro se îndreaptă gustul său, ce ar dori să vadă pe scenă, cum s-ar putea îmbunătăți repertoriul cu texte punînd o problematică acut interesantă.

Iată, dorim și noi să ne informăm cititorii despre cîteva din acțiunile pe care teatrele bucureștene li le dedică lor, nemijlocit, la acest început de toamnă. Cunoscuta piesă a lui Adrian Dohotaru **Anchetă asupra unui tînăr care n-a făcut nimic** va fi prezentată, într-un spectacol-dezbateră, la Danubiana. Tot actori de renume ai Teatrului Bulandra — Victor Rebengiuc, Ion Caramitru, Virgil Ogășanu, Ion Besoiu, Florian Pittis, Mirela Gorea, Mariana Buruiană — vor susține adevărate seri de poezie în diverse cluburi de întreprinderi, case de cultură, cluburi ale tineretului din Capitală.

Teatrul Giulești are în vedere să continue ceea ce a devenit deja o tradiție — aceea de a juca toate spectacolele cu piese românești de actualitate și în mijlocul oamenilor muncii de la I.C.T.B., IREMOAS, Semănătoarea, Republica. Astfel, **Așteptam pe altcineva, Iarna cînd au murit cangurii, Milionarul sărac, Hotel „Zodia gemenilor”** și, desigur, viitoarele premiere din dramaturgia noastră contemporană vor prilejui dialoguri între interpreți și spectatori, confruntări de opinii, propuneri.

Despre colaborarea **Teatrului Mic** cu întreprinderea 23 August nu numai prin asigurarea unor stagiuni permanente la frumosul său club, ci chiar prin amenajarea scenei (ea, acum, oferă condiții excelente pentru desfășurarea reprezentațiilor teatrale) revista noastră a mai scris. Urmează, desigur, să fie reluată conlucrarea. Pînă atunci, Teatrul Mic a și avut o primă prezentă — chiar ieri — la clubul I.T.B. unde actorii precum Monica Ghiuță, Mariana Cereșel, Maria Ploae, Doina Tamaș, Eusebiu Ștefănescu, Vasile Pupeza, N. Iliescu, Marius Ionescu, și îndrăgitul muzician Nicu Alifantis au susținut un spectacol de poezie patriotică și muzică intitulat **Timp înalt de glorie**.

M. IONESCU

PLASTICĂ

Vermeer

În prestigioasa editură „Meridiane”, la seria Biblioteca de Artă — Biografii — Memorii — Eseuri, a apărut de curînd o atractivă lucrare, intitulată „Vermeer și criticii săi — Un dosar deschis”. Autorul cărții este binecunoscutul gazetar de formulă polivalentă și redutabil critic de artă — Tudor Octavian — care, nu cu mult timp în urmă, preferase și volumul omagial alcătuit de Editura Sport-Turism lui Florin Niculiu.

De data aceasta, agerul condei al scriitorului menționat abordînd titlul incitant al reporterilor investigativi în marile „procese” de interes universal, se strecoară cu abilitate printr-o rețea labirintică de întrebări și enigme, reperate într-un număr mare de nedumeriri și confruntări critice ale istoriografulor și experților artistici, privitor la marele pictor **Vermeer van Delft** (1632—1675), a cărui operă, deși destul de restrînsă, continuă să emane un anume mister și să constituie pentru contemporaneitate subiectul și dosariatul „deschis” al unui veritabil „caz”.

Firește că la drept vorbind, biografia și opera cricărui mare artist, reconstituibilă monografic și critic, prezintă pentru specialistul respectiv un caz. Ceea ce pare, însă, oarecum paradoxal în cartea lui Tudor Octavian despre Johannes (Jan) van der Meer, este evidentă tendința de a-i descoperi „cazului” tocmai acele caractere ce-l identifică exponențial și generalizator unei anume tipologii umane purtînd pecetea geniului risitor și a unui destin deopotrivă de nedreptătit.

Uitat timp de aproape două secole, cu puținele sale lucrări rătăcite prin diverse colecții, ba chiar substituite uneori sub semnături „mai vandabile”, lui Vermeer i se oferă „șansa” unei reconsiderări prin acțiunea lui Etienne-Joseph Théophile Thoré, care, sub pseudonimul **William Bürger**, scrie în „Gazette des Beaux-Arts” (1842) un amplu studiu recuperator asupra discreditatei opere, pornind de la celebra **Privelește din Delft**, pictată în jurul anilor 1657—1661, împreună cu alte capodopere precum: **Soldatul și fata care ride, Fata citind o scrisoare, Femeie turnînd lapte, Paharul cu vin, Ulicioara, Tînărul cu doi gentilomi și Femeia cu carafa**.

Asamblînd problematica și complexa desfășurare a lumii în spiritul caravaggian cu profundele cunoștințe ale perspectivării și coloritului diafan, profesate de Piero della Francesca, laolaltă cu înalta știință a paletei flamande, abia acum i se recunosc lui Vermeer marile sale merite, stilul său inconfundabil în „epoca” atribuită integral lui Rembrandt, abia acum își află locul său netăgăduit de genial mester, precursor al impresionistilor, lăudat cu sinceritate de van Gogh și situat de Salvador Dali în „Journal d'un genie” (1964) la un mod hiperbolic particular: „mai presus decît toți pictorii lumii”. **Cazul lui Vermeer** e într-adevăr un „caz revelator” iar „melancoliile” lui Tudor Octavian nu se opresc la simpla nostalgie de a se vedea în sfîrșit și o retrospectivă generală a restrînsei opere a lui Vermeer, ci aruncă un caustic oprobriu și asupra „junglei colecțiilor private”, asupra restaurărilor neautorizate și a falsurilor defăimătoare.

În 1985, la aceeași editură „Meridiane” în colecția „Clasicii Picturii Universale” poetul și criticul artistic Vasile Nicolescu publica studiul „**Vermeer sau transparența necunoscutului**”, atribuindu-i lui Vermeer, în consens cu alți critici, acea stare gravă de „**Poetică a tăcerii**”. Nu se mai cade însă, a păstra asupra acestei autentice și semnificative „lumi a tăcerii” estetice, o mormintălă tăcere!

Acesta este, de fapt, însăși mesajul incitant al cărții scrise de Tudor Octavian, întru reconstituirea operei și personalității genialului pictor din Delft.

TUDOR GEORGE

Dorul — aspirație spre desăvîrșire

La izvorul fără opreliști al bogatelor sensuri pe care le exprimă cuvîntul românesc dor, în adîncul adîncurilor în-tîlnim înțelesul care le guvernează parcă pe celelalte prin puterea de generalizare profund omenească și prin deschidere pozitivă, constructivă spre viitor. Baudelaire, într-unul dintre poemetele sale în proză, își exprimă încrederea în existența fericii dincolo de pereții propriului eu, e stăpînit de un „dor nespus”, orientat spre „fericirea din afara sa”, și trăiește o neostotită sete de depășire a sinelui. Ființei umane îi este proprie tendința de „expansiune sufletească”, de ieșire din cercul strîmt al părții spre lărgirea lumii, spre întreg. Fericirea personală nu poate fi concepută în afara contextului social. Visul artistului de a se dărui altora înseamnă înălțare în spirit, vocație a dorului

nespus, a dorului-dor, cum îl numea Lucian Blaga: „Din mintea mea să fac făclie-aprinsă / Și pentru omenire, să mă înalț mereu”. Dorul în sensul arătat aici exercită o atracție nestăvilită asupra omului, în așa măsură, încît acesta depune eforturi permanente spre a-și depăși propria condiție și se lasă absorbit de forța unui ideal pe drumul căruia stăruie fără a-și permite răgazul sau renunțarea. Este ceea ce reiese și din versurile poetului american Stephen Crane: „Am văzut un om fugind să prindă orizontul; / Goneau unul după altul într-una. / Lucrul mă tulbură; / L-am văzut pe alergător din drum: / «E zadarnic», i-am spus, / «Nici-odată nu poți». / «Ba minți», strigă el, / Și alergă mai departe”. Caracterul etern și general uman este exprimat în

ceea ce spune dorul-dor la Lucian Blaga: „Pe-un drum ne duce dorul-dor, / pe-un drum / ce dincolo de orice călător / mai are o prelungire”. Este drumul rînei spre desăvîrșire, spre perfecțiune, spre absolut. În **Trilogia culturală**, Lucian Blaga arată că „omul este capturat de un destin creator”. Supus permanent ispitei de a-și anula limitele propriului eu, în năzuința-i neîntreruptă spre înălțimi pe care nu le-a atins, omul devine mereu copilul altui ev tot mai aprins. Acest adînc simțămînt uman determină „interogativitatea”, ca să aducă „o realitate sporită în sinul realității”, ființa umană fiind și „un pachet de visuri”, după cum rostea Constantin Noica. Mircea Eliade a arătat cîndva că există mituri care „evocă deopotrivă creația și o nouă creație”, explicația re-

zidînd, probabil, tot în prezența acelei permanente aspirații spre desăvîrșire care face ca omenirea să-și depășească, neîndoindu-și, momentele de răscurce. E atît de importantă forța psihologică internă ce hotărăște destinul creator al omului și progresul umanității, încît Adrian Maniu, în poemul dramatic **Mesterul**, își concepe un personaj (Cumințenia Pămîntului) a cărui dorință malefică este „să suprimă nu omul, ci dorul lui de desăvîrșire, pentru că această năzuință spre perfecțiune este emblema naturii umane, esența noii ordini (opusă diformităților haotice, încrezăturii)” — așa cum afirmă Gh. Ciompec în **Motivul creației în literatura română**. Vocația eternului „dor nespus”, ca trăsătură esențială și calitativ superioară a ființei umane, aparține organice experienței de

viață a fiecăruia. La creatorii de geniu, însă, ea devine o caracteristică fundamentală. În domeniul creației noastre populare, cea mai importantă operă în care se reflectă „eternul dor nespus”, cu aspectul pozitiv tonic (fără să-și piardă fondul grav dramatic) al aspirației umane spre desăvîrșirea de sine, este balada **Mesterul Manole**, reprezentativă pe planul literaturii universale, „unul dintre cele mai mișcătoare cîntece ale tuturor timpurilor și popoarelor”. Și aceasta mai ales prin finalul original al variantelor carpato-dunărene, în care Manole și ai săi își mărturisesc capacitatea de a realiza altă operă, superioară celei înfăptuite. Rivna statornică a omului de totdeauna spre desăvîrșire guvernează multitudinea inepuizabilă de sensuri ale noțiunii dor, prin implementarea în contemporaneitate, prin generoasele perspective ce le deschide larg umanității, prin vocația sa constructivă.

DANIELA CHIMIREA

Edgar Papu:

criteriul moral al hermeneutului

Marile corespondențe

Cea dintîi Impresie pe care o lasă chipul lui Edgar Papu (n. 13 IX 1908, București) e de ingenuitate. O lumină castă, al cărei izvor e zîmbetul de Giocandă, alunecă pe buzele lui și îndulcește asperitățile senectutii. Iar o uimire diafană scaldă ochii vii, care privesc fix, dar fără țintă. Pare a fi capul unui copil, cu o inocență vibrantă de Tonitza. Sau corola antropomorfă a unei flori fragile, în bătaia unei raze ea însăși delicată. Dar, îndată ce te eliberezi de vraja candorii, te întimpină paloarea eremitului livresc. Un fațes emaciat, un suris abstras, o privire laconică a un chip cu linii stinse, ca o marcă a solitudinii evanescente. Și totuși, sub noua fascinație pe care o exercită, aceasta glacială, poate fi citită o configurație unghiulară netă, de același fel cu aceea pe care hermeneutul însuși a descifrat-o în portretistica sculpturală și picturală a artei germane din secolul al XV-lea: prin mijlocirea unor riduri simetrice, nasul alcătuieste unghiuri ascuțite cu amindouă colturile gurii, dar și cu sprincenele înălțate ușor oblic; dinspre bărbie, în care se desenează un triunghi, pornesc linii de aceeași intensitate spre lobul urechii; umerii obrajilor, imperceptibil ridicaiți, compun un altul, aerian, cu fruntea. Țesătura de unghiuri a chipului și triunghiularitatea lui de prim-plan exprimă, ca și în cazul personajelor sculptate și pictate pe care Edgar Papu le-a descris cu o simpatie care favorizează supoziția că trebuie să se fi recunoscut în fizionomia lor, „gravitate reflexivă”, „efort mental”, „asceză intelectuală”: o stare de pîndă, dar nu în așteptarea unei fantome din afară, ci a unei iminente lăuntrice. Sub vălurile succesive ale candorii și glacialității, chipul emană o fervoare tulburătoare, în care se concentrează adevărată țările a unei făpturi firave ca firul de iarbă.

E probabil că infățișările fotografice ale lui Edgar Papu reprezintă variantele unui autopotret, fiind posibil ca discipolul lui Tudor Vianu să se fi autoconstruit, ca și maestrul său, în detaliu, prin decantarea propriei nativități. Ori-cum, fețele concentrice ale chipului se regăsesc, interferindu-se, confruntându-se, sancționându-se, în stilul scriptural. Premisele de la care hermeneutul porneste adesea, și încă în cazul unor eseuri memorabile, au, la prima vedere, un aer de ingenuitate. Așa, de pildă, inițiativa de a caracteriza romantismul pe temeiul înțelesului „propriu, strict biologic” al termenului *organic* și, mai limitat, prin ideea de *homeostază*. Sau, în cazul cercării de a determina motivele literare românești definitorii, tentativa de a porni de la discriminarea geografului Simion Mehedinți între organismele *euriterme* (acelea care, manifestînd indiferență față de condițiile de climă și de relief, proliferază pe întreaga planetă) și organismele *stenoterme* (acelea care, dependente de factorul climatic, își circumscriu existența zonal). Asemenea preparative pentru expediții spirituale extrem de temerare fac, la început, o impresie de simplitate copilăroasă. Dar, pe măsură ce investigațiile avansează, impresia de ingenuitate face loc senzației că asisti la o demonstrație de ingeniozitate. Premisa apare acum ca o alegere la rece, pentru care probele au fost pregătite din timp și cu meticulozitate. Ceea ce nu e fals, dar cu precizie că ingenuitatea și ingeniozitatea se conțin reciproc, iar aliajul lor e saturat de fervoare.

Desenul de pe chipul autorului îi corespunde o dantelărie de disociații penetrante, care organizează indeaproape, într-o rafinată strînsoare angulară, o altminteri inepuizabilă materie. Bunăoară, în consecința opoziției dintre structura închisă și structura deschisă, care divizează stilurile (pe de o parte, clasicismul și realismul, pe de alta, barocul, romantismul și manierismul), se desprind, în cazul fiecăruia, ciorchini de distincții, din ce în ce mai mărunte, dar de o egală cu sine stringență. Un minuscul exemplu: respingînd prejudecata că arta clasică s-ar nutri din intuiții *directe*, iar cea romantică din intuiții *asociative*, hermeneutul consideră, în răspăr, că și celei dintîi îi sînt proprii asociațiile, dar cele „prin contiguitate”, care, la rîndu-le, se despart în senzoriale și morale, pentru ca fiecare dintre acestea să se bucure de puteri speciale. Dar orice încercare de a concentra arborescențele geometrice în expansiune sfîrșește prin a le distruge: singura cale de a le rezuma, păstrîndu-le autenticitatea, e de a le reproduce întocmai!

Indiferent ce obiect ar citi — un stil, o

epocă, o cultură națională, un poem, o frază, un tablou, o sculptură, o locuință, un oraș, un peisaj natural —, Edgar Papu îl citește dintr-o multiplicitate de unghiuri: filosofic, metaforic, cromatic, olfactiv, acustic, termic, fonic, motric, tactil și așa mai departe, într-o ordine pe care o hotărăște acesta însuși, cu surprinzătoare înaintări și reveniri, care îl spațializează ameiitor. Nu e o demontare, ci o reconstrucție spectaculară, în care rigoarea se însoțește cu fervoarea și claritatea cu extazul, ceea ce duce la o copie verbală care rivalizează adesea, în carnalitate, cu modelul însuși. În cărțile despre *Renastere și arta germană*, în escurile despre personalitățile lor, în cele despre stiluri și despre Eminescu, o puzderie de reconstituiri hermeneutice sînt în același timp literatură. O literatură a celor mai pure euristicii. Iată, la întîmplare, cite ceva din fundalul unui tablou al lui Dürer: „Munții, ca niște cristale de malachit, își decupează violent strălucirea demonică pe un cer negru-fumuriu, care se încheagă pînă la densitatea cetrului. La margine, un copac mare, cu coroana înaltă, neclintit ca un sfînx vegetal întretine de asemenea o atmosferă stranie, încercată parcă de un mesaj fatidic, ca arborii cu frunzișul prevestitor din dăbrava sacră a Sibilei. (...) în prelungirea din dreapta (...), munții în depărtare se luminează de zori, în timp ce blocurile de cristal verde își pierd puterea magică, destrămată de faptul zilei, care pe alocuri le pudrează inofensiv în roz, la marginea unei ape sur-violace”.

Citind obiectul din interior, Edgar Papu aspiră să se afunde în structura lui. Așa cum în spațiul nostru, după propria-i splendidă ipoteză, ființa umană se instituie ca agent al procesului stihial, tot astfel el însuși, ca hermeneut, își asumă prerogativele de agent al procesului creativ. Dacă, în aceeași viziune idiomatice, arta rămîne immanentă naturii, la autorul „Motivelor literare românești” interpretarea rămîne immanentă artei. Nesituiindu-se în opoziție cu opera, talmăcitorul ei nu vrea nici s-o prelungească în afară. Are un ideal mai modest: să se topească în miezul ei. Respectul general față de rînduiala firii devine, intrucît îl privește, respect față de rînduiala creației „ominoase”, aceasta însăși implinită în cea dintîi. Prelundu-i o expresie suscitată pe versul eminescian: „turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur”, s-ar putea spune că, pentru Edgar Papu, opera este un *imas spiritual*. În tagma hermeneuților, tipul creativ românesc s-a întrupat în personalitatea sa ca în puțini alții.

Spre rădăcinile noului

Comparatistul vechi merge pe firul legăturilor directe, luînd citeodată în discuție și intermedierile, între două fenomene sau personalități. Comparatistul modern ignoră tacit raporturile de fapt și se lansează în aproximarea de identități, asemănări și diferențe de natură tipologică. Edgar Papu face parte dintre comparatiștii moderni, dar e unul dintre cei aleși. Majoritatea lor se specializează într-un binom auctorial. Puțini, într-un suprastil, și încă mai puțini într-o schemă stilistică, adică într-o realitate creată care transcende, după ce le-a înglobat, varietățile idiomatice. Numai cîțiva într-o epocă rivnesc să se poată pronunța asupra unui regn spiritual în intergalitatea lui spațială și temporală. Dar a se instăpini asupra mai multora, cîți citează? Edgar Papu e temerarul pe care-l naște excepția.

Specialitatea sa o constituie marile confluente ale spiritului. Puțini cunosc dinlăuntru, în secolul XX, atîtea literaturi și arte, atîtea spații și vîrste culturale și le conexează cu aceeași temeinicie și, în același timp, cu aceeași grație. Simplele comparații, asociațiile neoesare și analogiile decisive alătură termeni din cele mai impredictibile zone ale creativității majore. E fără îndoială că erudiția care le face posibile poate înspăimînta, dar posesorul ei o dezvăluie învăluindu-l în smerenie și o întrebuițează cu același firesc cu care omul obișnuit respiră oxigenul. Erudiția lui Edgar Papu nu e, cum se întîmplă cel mai adesea cînd e, un aparat auxiliar al subiectului, un rastel de cunoștințe bine dotat; ea i-a intrat în metabolism, a devenit personalitate. Orice autor ar cita, cu orice operă și pentru orice idee, invocația pare a fi rodul unui reflex îndelung cizelat. Acest sentiment îl lasă de bună seamă sintezele morfologice ale stilurilor, dar încă mai mult, poate, *Evoluția și formele genului liric* (1968), unde referințele intră

în discurs cu naturalețea celorlalte vocabule. Nici o clipă nu se simte, într-o asemenea capodoperă de erudiție lin subiacentă, căutarea sursei ajutătoare: ea le hrănește așa cum pinza freatică aflată foarte aproape de sol imbibă, fără nici o intervenție tehnică, humusul.

Iată un singur exemplu, dintre cele curente. Între „aspectele” genului liric la popoarele moderne, în etapa cuprinsă între primele manifestări și sfîrșitul Renașterii, se înscrie și cel care pune în ecuație melancolia și natura. Hermeneutul aruncă mai întîi o privire sub ocru Anti-chității, — unde „zîmbetul sau plînsul naturii decida și zîmbetul sau plînsul omului, copleșit de inriurirea ei” — și evocă nume antice celebre, apoi postulează că, în literaturile moderne, „foarte adesea omul va fi acela care va impune naturii dispoziția sa”, după care vin exemplificările nemijlocite: doi poeți chinezi din secolul al XII-lea (Ciu-Șu-Cen și Lu-Yen) puși în opoziție cu străvechiul lor predecesor Li Tai-Pei, un poet persan (Hafiz), un poet arab (Ibn-Șaraf) așezat în antiteză cu un predecesor de asemenea străvechi, Calidassa, un poet italian (Petrarca), un poet englez (Ph. Sidney). În numai citeva păgînuțe sînt solicitate să ilustreze o stare dispozițională coerentă versuri revelatoare ale unor mari poeți ai lumii care țin de zone spirituale divergente și polare.

Dar, în afara naturaleții cu care hermeneutul se adresează culturii (aici: literaturii) universale, asemenea exemple pun în relief și una din cele două principale versiuni metodologice ale sale: ori-cît de diferite originar, esantioanele dau seamă, în afara oricărei discriminări cronologice, despre un fapt spiritual cu extensiune globală (sau măcar continentală), înscris într-o unică acoladă temporală, altfel spus, în aceeași unitate sincronică. Așa se întîmplă în toate cărțile a căror năzuință este de a specifica structuri spirituale, tipuri de existență, schițe morfologice, scheme stilistice: *Soluțiile artei în cultura modernă* (1943), *Călătoriile Renașterii și noi structuri literare* (1967), *Evoluția și formele genului liric* (1968), unde se succed unități sincronice, *Barocul ca tip de existență* (1977), *Existența romantică* (1980), *Orizonturi la început de veac* (1982), *Apolo sau ontologia clasicismului* (1985).

Cînd, însă, se aplică unui singur spațiu etno-spiritual, cu apel la personalități emblematice, la subtil și la motive steno-terme, comparatistul își dirijează erudiția asupra axei diacronice. În cărțile pe care le consacră literaturii italiene (*Fețele lui Ianus*, 1971), artei germane (*Între Alpi și Marea Nordului. Eseuri asupra artei germane*, 1973), literaturii române (*Din clasicii noștri*, 1977; *Motive literare românești*, 1983), unor personalități de prim-plan (*Poezia lui Eminescu*, 1971; *Aldorfer*, 1969; *Giordano Bruno. Viața și opera*, 1947; *Din luminile veacului*, 1967), comparatistul are posibilitatea de a-și situa obiectul nu numai în lăuntru epocii din care de fapt face parte, dar și pe firul istoric al structurilor creative pe care o reprezintă. Niciăieri altcîndeva decît în timpul acestui act hermeneutic ies la iveală anticipările și pionieratele.

Se poate spune, deci, că sub presiunea înaltei sale specializări comparatiste, Edgar Papu a făcut dintodeauna protocronism. Cu mult înainte de a-și boteza metoda și de a se hotări să cerceteze cu ajutorul ei cultura română. Cele mai numeroase decizii protocronice i le-au solicitat, în cariera sa științifică, literatura italiană și arta germană din secolul al XV-lea. Astfel, o adevărată frenetrie a numirii de anticipări cuprinde „scurta concluzie” a sintezei despre arta germană din secolul al XV-lea, după ce descifrarea lor fusese în timpul investigațiilor un mobil constant. Se trimite îndeosebi la expresiile „integral manieriste”, „expresii cu caracter vădit anticipator față de perioada recunoscută pînă acum drept momentul istoric al stilului” și, în interiorul lor, la anticipări cubiste, suprealiste, expresioniste (în acest caz, „volumul anticipărilor se dovedește atît de vast încît nici în modul cel mai superficial nu poate fi cuprins aici...”), abstracte, cu încheierea că „pentru a determina integral, într-o ordine sistematică, volumul de anticipări din această zonă de artă, s-ar cere concepută o întregă nouă carte”.

Febrilitatea protocronică în marginea literaturii italiene și a artei germane din secolul al XV-lea n-a avertat pe nimeni. Și de ce să fi avertat? În opere care satirific criteriile structural și axiologic, hermeneutul nu face decît să caute simburile noului. Nu poate mira că, la sfîrșitul sondajului în arta dintre Alpi și Marea Nordului, conchide paradoxal: „Noi știm că fenomenele seculare de cultură sînt păstrătoare ale trecutului. În atîtea din tezaurile și deschiderile ei, arta ger-

mană este, însă, și o păstrătoare a viitorului, a aceluia viitor pe care alții îl vor trăi peste veacuri”. De fapt, toate spațiile creative asupra cărora se exercită analitismul său erudit și seren se dovedesc a fi, cînd se concretizează în opere cu structuri pregnante, și păstrătoare ale viitorului. În lăuntru tuturor, el operează cu aceleași instrumente hermeneutice și le valorizează cu aceeași unitate de măsură. Ar fi fost ciudat dacă în cazul culturii române, la care s-a reîntors după ce s-a adîncit în alte culturi, ar fi renunțat la metoda cu care le investigase. Nu e «vina» lui Edgar Papu că literatura română și-a revelat, la cercetarea sa cu Röntgenul protocronismului, o structură internă care o situează, în condiții de severă axiologie, la originile morfologice ale unei modernități substanțiale și în compania distinsă a literaturilor europene creditate, prin tradiție, în primul planul înnoirilor și valorilor. Teoria protocronismului e corolarul unei complexe explorări comparatiste a culturii universale: al unui itinerar cu popasuri de rimă încrucișată în inelele coloanei ei temporale.

Un alt clasicism

Căutînd rădăcinile noului, Edgar Papu nu pune în paranteză perenul. Pledînd pentru inovație, nu se dezice de tradiție. Consideră, din contră, că „aparțin deopotrivă aceluiași cap al creației artistice”. Ele sînt *fețele lui Ianus*, emblemă care pecetluiește, de fapt, nu numai cartea despre literatura italiană, dar întreaga sa operă hermeneutică. Paradoxul că deschiderea spre viitor e condiționată de adîncirea în trecut, formulat în cuvîntul introductiv al acestei cărți, e ilustrat de majoritatea propunerilor protocronice ale comparatistului, pe un material idiomatice foarte divers, inclusiv românesc: sînt bine cunoscute, de exemplu, datorită discuțiilor pe care le-au provocat, anticipările manieriste pe care le-a izolat în folclorul național.

În acest paradox se culbărește criteriul moral al hermeneutului. Structură deschisă, permeabilă, Edgar Papu apără și îndrituiește „momentele problematice sau chiar dilematice” care pot duce la înnoirea artei și, subsecvent, a umanului, care amplifică și potențează orizontul amîndurora. Tratează, însă, cu mefiență experimentele lipsite de tîntă artistică și ontologică, de felul letrișmului, care scapă, în fond, „de sub control uman”. E tîlcul eseurilor din *Arta și umanul* (1974): nu se poate crea decît în lăuntru umanului, între granițele conștiinței și „vointei subliminare”, sub autoritatea lucidă sau abisală (cu gradele și nuanțele intermediare) a artistului și, implicit, decît în lăuntru structurii, spre care „tendința creativității umane se dirijează totdeauna”.

Ce replică s-ar putea da titularivelor „ce nu mai poartă girul efectivei răspunderi a artistului”? Edgar Papu propune „o reîntroncare a limitei, pînă unde poate ajunge stăpînirea omului asupra artei”. Este oare sugestia unui spirit retrograd? Nu. Edgar Papu nu se opune progresului: nu se pronunță pentru mersul (gradus) înapoi (retro). Limita trebuie să ia ca reper „toate achizițiile valabile ale veacului nostru”. Iată, de pildă, e o realitate, pe care eruditul o luminează cu grija sa specifică pentru nuanță (în esul *Ideea de concret și de abstract în arta modernă*), că în prima jumătate a secolului XX domină formula abstractului, care poartă în sine „germenii concretului”, pe care în a doua o înlocuiește formula concretului care poartă în sine „potențele abstractului”, dar simpla constatare nu-l multumeste; el afirmă limpede că trebuie încurajată încercarea de a reduce autonomia „aproape anarhică” a mijloacelor, de a le supune unui „ideal precis”, fiindcă „numai pe această cale se va relua contactul echilibrat, cu adevărat împlinitor, între concret și abstract, ca premisă a unui nou clasicism”.

Pentru a recurge la un concept al prietenului său Constantin Noica, Edgar Papu pledează pentru o închidere care deschide. Nu pentru o limită care să obstaculeze inovația, ci pentru o limită care o călăuzește, făcînd posibilă, într-un context amenințat de entropie, nobila „salvgardare a ideii, a formei, a echilibrului, cu un cuvînt a umanului”.

Ca orice autoritate științifică de anvergură, Edgar Papu este, în același timp, și o instanță morală.

CONSTANTIN SOBESCU

AUGUSTIN AL. POPESCU, Srehaia, Mehedinți — Verificări cuminti și anoste, lipsite de relief personalității, chiar dacă, probabil, spre a-i compensa absența, sint adoptate atitudini ostentativ singularizatoare ce tin de retorica unui depășit egocentrism liric („Pe apele tăcerii, în cintece de rouă, / Mi-i sufletul o luntre și-s singurul catarg“; „Mă recunoaște firea și se-narcă / De un mister sortit să nu se stingă“ etc.). O anumită înclinație spre bombasticism, evidentă mai ales în compozițiile pe teme istorice, tot de aici provine.

I.D. SICORE, Bumbesti-Jiu, Gorj — „Fragmente lirice“, se vede că îndelung elaborate au acest cusur: sint prea literaturizate, deși sustinute că nu v-ai „propus altceva, decât obisnuite fragmente de viață, transfigurare lirică“. Oare ați „transfigurat“ excesiv?! Fapt este că ați ajuns la un conventionalism fad.

ALEXANDRU BURNAIA, Roșiori de Vede — Ambele proze sint invadate de clișee gazetărești sau care tin de o subliteratură niciodată îndeajuns de ferm descurațată. Deficitară, expresia compromite atât gravitatea din **Păsărea din somn** (singurătatea bătrînului, visul ca presentiment al morții etc.), cât și însinuarea tulbură a fiorului erotic din **Semnul echinoxului**. Cu formulări precum „il asculta cu toată atenția, sincer captivat de mărturisirile bătrînului“, „senzația care mă domina în acele nenorocite momente“, „Tata organizează treaba la repezeală și, în acest scop, ca un iscusit strateg, ne repartizează pe funcții și posturi“, „sînii ei aproape vi-gini stăteau nemiscate unul lingă albul, ca doi porumbi albi, dormitind. Așteptam dintr-o clipă în alta să-i văd cum zboară spre mine, să-i prind... etc.“ nu se face literatură.

DUMITRU BUCĂLAE, București — Versificații neindeminabile pe teme importante: „brazii de idei“ (!) pe care-i cîntați sint biete locuri comune.

FLORIN IONESCU, Focsani — Nu, nu vă pierdeți timpul. Versurile pe care le scrieți, diafane, delicate prin însăși natura modalităților folosite, nu au totuși suficientă energie lirică.

LIDIA LUCACIU, Timișoara — Coplări versificate, nu lipsite de un anumit farmec, probabil o aură a virstei (tot pe seama virstei pot fi oare puse și greseliile de ortografie?!). Compoziția despre „mersul trenurilor“ (un fel de manifest liric împotriva întârzierilor, ce aminteste de inflamațiile lui Adrian Păunescu) are chiar haz, după cum nu este lipsită de ingeniozitate această propunere de modificare a unui adevăr geometric: „Se spune că / două drepte paralele / practic / nu se întilnesc niciodată. / Dar ele se întilnesc / (unde-va mult mai aproape / de noi / decât de infinit) / acolo / unde / una din ele

se frînge, / iar cealaltă / îi vine în ajutor“. Continuați — și nu uitați ortografia!

AUREL DRĂGHICI, Brazi, Prahova — Cam haotice, versurile trimise abundă în imagini așa-zicînd „industriale“ („lacrimi de clorofilă se usucă / pe tulpini de inox“; „Trezirea din eu, capac de cisternă PECO“; „un punct de rugină / ce picură din văzduh“ etc., etc.), dar eventuala lor forță de soc scade mult, pînă aproape de dispariție datorită lipsei de organizare interioară.

MIRCEA MĂLUT, Bistrița — Sintetiți probabil primul autor care trimite... o cronică de film! Nu este rău scrisă și observațiile sint uneori pătrunzătoare, deși limbajul folosit suferă de oarecare pretiozitate. Cred că este totuși o eroare să reduceți un film la scenariu — la

ficați ceea ce, probabil, s-ar cuveni scris într-un jurnal intim, iar strădania de a vă exprima „poetic“ duce la falsificarea prin cuvinte „nobile“ a existențialului; nu este întimplător că titlurile pe care le folosiți sint **Meditație, Dezmăgire, Singurătate, Regăsire, Iluzii deșarte**.

S. TRAIAN, București — Ca încercare, schița trimisă îngăduie bănuiala existenței unor aptitudini; un anumit firesc al dialogurilor, o certă ușurință a sugerării unei atmosfere; supără însă auto-idealizarea (poate fiindcă ați pornit de la o experiență trăită și nu v-ați putut vedea ca „personaj“?!), supără căderea în locuri comune (originea rurală văzută în lumina literar neproductivă a duosiei), supără, în sfîrșit, caracterul didactic al narațiunii. Merită, totuși, să insistați; dintre prozatorii

cum e și firesc, bacalaureatul și admiterea — mai trimiteți.

STELIAN SPIRIDON, Cluj-Napoca — Versurile par să aparțină altei persoane decît celei care, semnindu-le, se prezintă drept „viitor elev, la curs seral, al treptei a doua la Liceul de Filologie-Istorie „Ady-Sincai“, notat cu 6,50 la examenul de literatură română: autorul lor are o siguranță și maturitate a expresiei poetice greu de conceput în absența unei bogate experiențe literare. Dacă mă înșel, dacă sinteți într-adevăr cine pretindeți că ați fi, cu atît mai bine: nu-mi plac nici farsele, nici plagiatele.

IONUȚ MIHAI CONSTANTINESCU, Ploiești — Versuri scrise cu o seriozitate plină de umor involuntar. Vorbite de „spiritul incandescent / Sătul de lătratul în gînd“ care „Mușcă hirtia spontan / Cu vibrația unui bombardier“, de o căutare de sine „Prin linistea felină / A elementelor“, vă plîngeți de stări bizare („viorile-mi circulă-n creier / și n-am semafoare pe inventar“), vă referiți la „trailerul vieții“ care „trece continuu / și antvizionar“... Nu știu ce să vă recomand.

DUMITRU PETRAȘ, Botoșani — Imagini imposibile („lăcusta durerii“, „ochi-mi stau ca două arme“, „Îți cade și sărutarea din batistă“, „în poarta iubirii speranța se culcă“, „fluxul și refluxul / pe bratele mele / fac dragoste“ etc, etc), versificații fără har.

IOAN GABUDEAN, Tirgu-Mures — Un potop de locuri comune, al căror somn e uneori tulburat de incoerențe („fînta griului visează marea / și pescăruși albaștri pe catarg“). Nimic de reținut.

CRISTIAN PÎRVU, Rimnicu-Vilcea — Este emoționant ce mărturisite despre „marea bucurie“ pe care o trăiți cînd aveți impresia că scrisul vă reușește („de multe ori povestirile la care am scris mi-au tinut de foame și de sete“). Compozițiile trimise, **Ploaia și Scufundătorul**, sint însă redactate în maniera unor reportaje plat descriptive și greoaie ca expresie. Cea dintîi, în ciuda intențiilor, nu reușește să închege atmosfera dorită (ați putea citi, cu folos, **Ploaia albă** de D.R. Popescu), a doua, compromisă tot de limbaj, devine relatarea prolixă a unui fapt divers.

OVIDIU STANOMIR, Sibiu — Nu știu dacă procedați corect trimițînd versurile altcuiva fără incuviintarea autorului, chiar dacă el vi le-a incredințat. Sî, de fapt, cui să răspund? Expeditorului? Autorului? Din moment ce faceți parte din același cînaclu, înțeleg că nu ține să-și păstreze compozițiile doar pentru sine.

Rubrică realizată de **MIRCEA IORGULESCU**

POSTA SUPLEMENT LITERARA

literatură, în ultimă instanță, cum o și spuneți; afirmația lui Nicolae Manolescu despre teatru, la care vă referiți, privește literatura dramatică, nicidecum teatrul înțeles ca artă autonomă, cu specific propriu. Valoarea unui film nu depinde, și nu este greu de înțeles de ce, de valoarea literară a scenariului: depinde de valoarea lui cinematografică, de măsura în care aceasta este exploatată de regizor și de interpreți etc.

CRISTINA CRĂCIUNESCU, București — Disponibilități poetice reale, expresie sigură, neșovăielnică, dar și o anumită înclinație spre sentimentalism și literaturizare facilă („harfe de iarbă“, „starea de toamnă / adusă / în umbrel / de cerbi“ etc.). Mai trimiteți.

CRISTEA VICTOR, Fetești — Deși compuse, cum spuneți, în momentele „de gingășie sufletească“, versurile trimise nu au pic de „gingășie“ literară („Adie vîntul blind de vară / Cu mine ești în astă seară / Și vom visa la nemurire / Înconjuurați de fericire, // Și nu te teme, nu sint zmeu / Nu zbor și n-am castelul meu / Sint doar un suflet omenesc / Și vai, pe tine te iubesc!“): citiți mai mult, scrieți mai puțin.

ELENA VASILIU, Pașcani — Versi-

contemporani ar fi, presupun, util pentru dumneavoastră să-l citiți pe Bedros Horasangian.

ALICE MICU, Șimleu Silvaniei — O plăcere, și scrisoarea și versurile (ba nu, **poeziile**): aveți talent literar, veți scrie, poate și în alte genuri. Prospețime explozivă, inteligență, naivități jucate, gravitate pură, adolescență, dar mai ales o remarcabilă capacitate de expresie în toate registrele. Transcriu, ca un preludiv la viitoarea prezentă într-o antologie a „poetiei literare“. **Marină** („De-atîtea ori am tot încercat / Marea cu degetul / Încît mîinile mi s-au acoperit / de sare / și-cum nu mai simt nimic“), **Leția de desen** („temă: desen după natură / obiect: soare / compoziție: degeaba / mă uitam la el / să-l desenez, că era chel. / Ca-n realitate, n-am putut. / Neinspirată, l-am făcut / ca în desenul de copil: / mic, galben, soare de april / în colțul hirtiei pătate / un soare pe jumătate“) și **Roata** („Tu, frenetică roată / ce treci peste oameni / și pe cer și-n pămînt / și-n apă și-n foc / și-n miezul cuvîntului / și-n cîntecul tot / (un cîntec netot) / ce se tot / și se tot / și se tot / scurge-ntruna / și nu se oprește / nicicînd, / niciodată / Tu cea mai roată / dintre toate / roțile lumii“). Chiar dacă începe scoala, chiar dacă anul acesta vă preocupă,

Vizualii

Spectator în toamnă

Muzica toamnei cheamă noi batalioane de aripi și frunze. Zboruri de cuvinte amintesc lungi poeme erotice și întîlnirile îndrăgostitilor miros a frunză de nuc și castane coapte. Dar mai ales a șoapte de dragoste — zmeu purtate de vînt prin parcuri. Uneori lumina gălbuiă a zilei curge din miere. Dulce și lentă. Prin grădini bucuria țărânului aleargă desculță. La capătul liniștii se află satul, fratele mic al orașului. În piețe pămîntul și-a aruncat roadele. Într-o explozie de culorii. Într-o fericire ezacerată. Într-o oră de aur. Păsările continuă curgerea lor prin aer în simfonia rămasului bun. Clopoțelul sună chemări așteptate și zimbele. Noi prietenii răsar din dorința cunoașterii. Primele săruturi rămîn ascunse în fereastra amintirii, (îngălbenindu-se, voalindu-se). Cu o plutire ușoară, ca-ntr-un vis al miresii, septembrie se așază pe lucruri, cum frunza galbenă desprinsă de ram. Intre doi copaci singuratici, o bancă părăsită, un volum de poeme uitat. Nu speriați frumoșii-adolescenți imi spune cineva la ureche. Ne regăsim într-o lungă îmbrățișare, într-un lung strigăt de fericire. Sint oprite caleștile toamnei. Putem urca. La castelul anolimpului, dansul poate începe oricînd.

MIHAI CONSTANTIN

Un flux de conștiință

Costin Dumitrescu este un tînăr medic specialist în cadrul Spitalului nr. 2 din Tirgoviște, căruia îi place să fie inconjurat de imagini fotografice. Mai precis, de propriile sale imagini fotografice. Ceea ce vedeți în fotografiile mele, ne mărturiseste el, este un mijloc de comunicare. A vedea o fotografie pare la fel de simplu cu a vedea o priveliște sau un alt chip omenesc. În realitate, lucrurile nu stau chiar așa. O fotografie înseamnă ceva mai mult decît capacitatea de a înregistra ce se află împrejurul nostru. Ea este nu numai interpretarea unui loc, o imagine care poate fi admirată prin frumusețea ei, o relație jurnalistică a unui moment, a unui simbol, dar și un declanșator al unui flux de conștiință. Fotografiile lui Costin Dumitrescu au darul de a explica oamenilor lumea minunată a naturii. O frunză care degajă energie, o aripă de libelulă, o picătură de ploaie alunecînd pe o petală — fotografiate sub microscop —, dar și maturitatea unui copac, un cîmp de margarete, un apus de soare, un final de furtună, ochii plini de uimire ai unui copil sint tot atîtea subiecte care antrenează emoțiile. Prin pasiunea sa, doctorul Costin Dumitrescu din Tirgoviște rafinează viziunea omului și prinde realitatea în tipare de artă. El va continua să-și cizeleze imaginile cu care ne-a bucurat de atîtea ori în diverse expoziții.

A. ȘANDRU

CE MAI SCRIBU REVISTELE?

Spiritualitate românească

Exemplară este rubrica „Spiritualitate românească“ din revista „Tribuna României“. Cuprinzînd un text aparținînd marilor personalități ale culturii noastre, rubrica este o elocventă mărturie despre amplitudinea, profunzimea și vibrația sufletului românesc dintotdeauna în fața marilor chestiuni ce țin de spațiul nașterii și permanenței sale. Iată, revista ne-a propus percutante citate din Vasile Goldiș, A.D. Xenopol, Vasile Voiculescu, Avram Iancu, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Iorga, Ion Ghica, Ion Creangă, Lucian Blaga, Vasile Părvan, D. Caracostea, P.S. Aurelian, Mihail Sadoveanu, N. Titulescu, Mihail Eminescu. Redăm aici, pentru excepționala sa frumusețe, citatul din Mihail Sadoveanu, intitulat **Apa vie: „În durerile și furtunile negurosului nostru trecut, doina și cîntecul bătrînesc au fost izvoare de viață și energie. Cîi, suferind, acest popor a cîntat, el dădea dovadă că trăiește și va răzbi. De atuncî încă pregătea vremurile mari de azi. De la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toți cei care se sint ai acestui popor și ai acestui neam“.**

Axiologie la purtător

Revista orădeană „Familia“, ne atrage atenția cu o deosebit de „lecturabilă“ anchetă ce poartă un titlu lung: „Ierarhia valorilor în actualitate“ ● Opere reprezentative ale literaturii contemporane

(1944—1948). În numărul 8 al revistei scriu sub acest generic critici precum **Cornel Moraru, Al. Cistelean, Radu Călin Cristea, Radu Enescu, Gheorghe Grigoreu, Dan C. Mihăilescu, Virgil Podoabă**. Nume critice cu atestat care încearcă, din perspectiva unui timp istoricesc scurt, să discearnă opere și valori reprezentative pentru un parcurs literar, răspunzînd astfel întrebării puse de redacție: „Care considerați că sint cele mai bune zece cărți (pe genuri) din perioada 1944—1948?“. Interesant e de observat faptul că, cei șase critici care își asumă răspunsul nu evită nume de autori și opere, ci fac împărțiri și clasificări cu siguranță. Puterea de judecare a celor șase funcționează, se pare, fără greș, din punctul lor de vedere, deși au grijă să facă precum cronicarii care își luau toate măsurile de precauție. Mai nuanțate ni se par textele semnate de Gheorghe Grigoreu și Dan C. Mihăilescu. Cităm din textul lui Dan C. Mihăilescu, „La ierarhii, nu mă duc puterile și gîndul. Ele sint făcute de adevărata critică (aceea „care contează“, cum bine se spune), pentru ca noi, delfinii, să învățăm a plîi dezinvolt pe ale vicții (literare) valori“. Oricum, întreprinderea găzduită de „Familia“ poate da prilejuri de meditație și de autoanaliză (ca să nu mai vorbim de o restructurare a relațiilor interpersonale scriitoricești — ceea ce e firesc, omenește), incitînd în cele din urmă și, de ce nu, mobilizînd la creație. Merită să vezi cum în perioada sus-menționată se arată a fi „cele mai bune“ nu treizeci de cărți, ci o sută cincizeci și chiar mai multe!

Sub petalele anotimpurilor

Kenya. Primul gând să cred că nu. Cum acestor ținuturi. Ti-neintimplătoare sînt și metafizicele izvorite la interferența vechilor culturi, arabe și africane, care desemnează Kenya, într-un stil exotic, drept o „țară a primăverilor eterne”, cu două anotimpuri simetrice în măsurătorile meteorologilor și la fel de egale în frumusețea văzuți rinocerul negru,

E întimplător oare faptul că tocmai capitala țării, Nairobi (peste 1,5 milioane de locuitori; centru financiar, industrial, comercial; înființat, ca oraș, în 1899; important centru cultural-științific și de învățămînt — 10 institute de cercetări, 8 societăți științifice, universitate frecventată anual de circa 9000 de studenți, conservator est-african de muzică, 10 biblioteci, muzeu, teatru etc.) — înseamnă, în swahili, limba oficială, „apă rece”? Sau e întimplător că datorită situației sale Kenya este denumită „Acoperișul Africii”, capitala acestei țări situîndu-se la 1675 metri altitudine? Inclina-

POPASURI

denumirilor lor. Anotimpurile nu sînt patru la număr iar un nou Valdî va fi încintat să compună un concert pentru „anotimpul ploilor lungi” și „anotimpul ploilor scurte”. Vasco da Gama, celebrul navigator portughez, primul european care a atins, în 1498, teritoriul actualei țări, s-a oprit la Malindi, azi unul dintre importantele orașe ale Kenyei. Este imposibil ca el să nu fi rămas încintat de frumusețile naturale ale

hipopotamul, speciile de antilope — kudû, oriz, cărora li se alătură alte specii din rezervațiile de vîndătoare, din două parcuri marine, altul pe o zonă lacustră unde sînt ocrotite peste 370 de specii de păsări dominante de suavele și fragilele flamingo. Lacului Victoria (descoperit de D. Speke, navigabil, propice practicării pescuitului; 68 100 km², 80 metri adîncime maximă; cel mai mare din Africa), li se alătură

Nakuru, Naivasha. Turistii sînt în egală măsură atrași de vechi vestigiile arheologice. Pe teritoriul Kenyei au fost descoperite urme care atestă existența unor strămoși ai omului, „bătrîni” de circa 3,7 milioane ani. Acestor vestigiile li se adaugă așezări vechi și noi cu nume, parcă, de statuete africane: Mombasa, Kisumu, Edoret, Thika, Kericho, Nyeri, Kitale.

Desigur, scopul conservării și protejării naturii nu este, în principal, acela de a satisface curiozitatea crescîndă a turiștilor. Natura se află și ea sub acoperișul unor programe convergente de dezvoltare a Kenyei. Privite în oglinda timpului viitor ele reflectă opțiuni echilibrate, în care industria și natura, cultura și agricultura vor fructifica ambițioasă și armonioasă planuri economice și sociale.

MARIAN CONSTANTINESCU

TABELA de MARCAJ

Zarurile au fost aruncate!...

...și fotbalistii noștri au trecut la fotbal! Se joacă domne și ce se mai joacă, de le sfîrșie călcieile, ristirile și spițurile! Surprizele curg cu nemiluita, golurile — cu ghiotura, ce mi-e acasă, ce mi-e-n deplasare, iar frunțele din B de ieri se iau de piept cu frunțele din A (tot de ieri), ba le mai și sifonează hainele de duminică, fără pic de respect! Că uite, Farul din Constanța s-a trezit mai cu moț ca Juventus (ba chiar e!) și i-a tras o scărmană Oțelului, de-au țesut scinte! Sau — zice unu', mai subtil — Dinu joacă adormirea vigilentei italiene, înainte de retur european sau ordinea din alfabet s-a mai schimbat de cînd am studiat abecedarul. B-ul fiind de-acum pe post de literă A! Că nici Sibiul nu se lasă mai prejos, avînd putere să treacă peste 1-0-ul de la București, pentru a smulge două puncte și de la Corvinul Hunedoara, la doi pași de Pălîniș! Jubilez de bucurie și plăcere cînd văd atîta echilibru fotbalistic și-atîtea răsturnări spectaculoase! Craiova, de la 0-5-ul din Trivale, la 5-0 acasă, cu Rapidul (sărăcutul!) și-apoi la București 2-0 cu Sportul studentesc! Mare antrenor e Cîrțu, da' mai mare e Dinescu de la Vilcea, cînd nu e distribuit decît ca tușler! Pe regulamentul lui — „N-am văzut, n-am auzit!” — s-a falsificat un rezultat egal și echitabil în Regie, între două universitare care pot da lecții de fotbal altor 7-8 echipe din divizia noastră A. Da' dacă nu vrea Nicolae Dinescu (pentru că nu vrea el!), nu vrea nici suceveanul Gheorghe A. și ce contează că un gol din ofsaid, anulat întîi, e validat după aceea cu seninătate?! Da' să trecem peste episodul ăsta și să ne-nțebăm pe unde-or să scoată basmau echipele codane (vedeți, nu zic codase!), că nu-i a bună nici cu A.S.A. (un punct în cinci etape și golaveraj ca pomul de iarnă: 2-12), nici cu Bacăul (6-14 la numai două puncte) și nici cu Rapidul (3 osii la golaveraj 3-12)! Rapidul, poate, va ieși la drum întins, că Gică Constanțiu a fost văzut bătînd cu talpa Podul Grant, dar pentru celelalte două nu mi-aș băga în foc nici degetul de la mînușă! V-aș mai fi scris și altele, dar cum n-am loc mai jos de chetar mă opresc aici și vă invit simbătă la cele două meciuri bucureștene, pe care cu unul le-aș fi pus într-un cuplaj. Noroc, însă, că nu-i după mine!

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

TIRG de DUMITRU GHIATĂ, pictură, 1942, lucrare aflată în colecția Muzeului de Artă al Republicii Socialiste România.

Unul dintre subiectele dragi lui Dumitru Ghiată — tirgul — revine de nenumărate ori în creația sa. Înțeles ca un motiv ce-i permite pictorului observații asupra mentalității țaranului român, asupra relațiilor sociale, cit și prilejul de a efectua schițe de grup, studii de mișcare și portrete, toate integrate în peisaj, tirgul este, de fapt, o compoziție amplă cu numeroase personaje.

Această lucrare, aflată în colecția Galeriei Naționale a Muzeului de Artă al Republicii, realizată în 1942, reprezintă una dintre cele mai încheiate creații ale pictorului: o deplină unitate stilistică, o tratare la fel de atentă acordată personajelor, peisajului, un studiu fin al psihologiei oamenilor.

Pictura este executată în gama cromatică specifică lui Dumitru Ghiată, o cromatică vie,

bazătă pe contrastul între culorile calde și cele reci, de o mare luminozitate, datorată, în mare parte, suprafețelor de alb din prim-plan care amplifică sugestia de sărbătoare și de seninătate a unei zile însorite de toamnă.

Acum, cînd la 22 septembrie, se vor aniversa 100 de ani de la nașterea marelui pictor român, un popas în marile muzee din întreaga țară, este un semn nu numai de omagiu, ci și de binevenită cunoaștere a operei sale.

SIMONA VĂRZARU

Paginile care urmează constituie o continuare a volumului „BORGES AT EIGHTY: CONVERSATIONS”; autorul, Willis Barnstone, le-a scris la puțin timp după dispariția scriitorului, urmînd primei ediții a acestui volum „CU BORGES IN CHINA: O AMINTIRE” este o ficțiune (din motive obiective Borges n-a mai ajuns să facă călătoria mult visată în China) și, în același timp, pretextul unei emfionante evocări a uneia dintre cele mai interesante personalități a lumii literare a secolului XX. Prieten, timp de optsprezece ani cu Borges, Willis Barnstone ne introduce în intimitatea scriitorului, încercînd astfel să ne dezvăluie ceea ce el numește „candoarea inteligenței sale emoționale”. Cu această ocazie capătă contur personaje interesante cum ar fi Fanny, servitoarea indiană sau Maria Kodama, colaboratoarea scriitorului de mai bine de două decenii și, de ce nu, autorul însuși. Aceste pagini confesive vor fi incluse în cea de-a doua ediție a volumului ce urmează să apară în curînd, ne anunță autorul. Volumul a fost tradus pînă acum în limba spaniolă, franceză și italiană. (M.S.C.)

„CU BORGES IN CHINA: O AMINTIRE”

Ultima noastră conversație a avut loc în China, în timpul călătoriei de la Beijing la Buenos Aires. A fost o conversație directă, savantă și complexă, cu un șir de simboluri regresive. Eu îl sunam din camera mea de la hotelul „Prietenia” în apartamentul său din strada Maipu. La început am vorbit cu Fanny, servitoarea lui indiană guarani, care a gătit pentru scriitor, i-a aranjat cravata și i-a pieptănat părul timp de multe decenii.

Borges era foarte mindru de înțelepciunea naturală a Fanny-ei și de versiunea poetică pe care o dă ea fenomenelor naturale. El culegea expresii și pilde de la taximetriști, cameriste și funcționari așa cum o făcea de la Samuel Johnson și Oscar Wilde. Deși Fanny vorbea guarani fluent cu copiii și nepoții ei, ea nu traducea niciodată dintr-o limbă în alta. Pentru ea, traducerea pur și simplu nu exista, după cum spunea Borges. În guarani existau soarele și luna, iar în spaniolă sol și luna, toate făcînd parte dintr-un limbaj mai amplu. Într-o zi Borges era foarte emoționat de ultima pildă teologică a lui Fanny. În acea dimineață ea îl întrebase pe Borges dacă nu cumva japonezii îl inventaseră pe Dumnezeu.

„Ce te face să crezi asta?” a spus Borges.

„M-am gîndit că japonezii l-ar fi putut inventa pe Dumnezeu, din moment ce ei au inventat florile”, a replicat ea.

Cu mine, Fanny a fost întotdeauna prietenoasă, de parcă aș fi fost unul dintre nepoții lui Borges. China nu era

Japonia, însă i-am spus: „Willis la telefon, sînt în China. Borges e acasă?” După ce m-a salutat cu căldură și-am mai stat de vorbă despre cum li merge lui Borges cu sănătatea, l-a chemat la telefon.

BORGES DESPRE BORGES

Marturiile unei mari conștiințe

„Hola”, a spus el, iar vocea lui răsunătoare a luat, ca întotdeauna, intonația unei întrebări.

„Borges, Willis la telefon. Sun din China”.

M-am prezentat întotdeauna Willis, însă Borges mi se adresa, ca tuturor prietenilor săi, pe numele de familie, la fel cum și el aștepta să-l numim simplu — Borges. „Nu Señor Borges — este prea rigid și sună foarte englezește, ca și Mister Borges”, obișnuia el să spună. Totuși, cînd vorbea cu altcineva despre mine, chiar și-n prezența mea, îmi spunea Willis.

Borges era fascinat de etimologie, de nume și de numirea numelor. Jorge Luis Borges era un nume imposibil, susținea el, unul pe care nici el nu prea putea să-l pronunțe, și-l intona în batjocură: Jorge Luis Borges. În spaniolă, arăta el, singurul cuvînt care rima cu

Borges era forges, subjonctivul verbului forjar, a forja.

„Nu-i adevărat, l-am spus odată, numele dumneavoastră conține o rimă asonantă ascunsă în Jorge și Borges. Și dacă vă adăugăm dublul dumneavoastră, pe celălalt Jorge, obținem doi Jorge, o rimă perfectă: Jorge și Borges, sau, și mai bine, vă ducem în Cuba sau Andalusia unde s-urle finale sînt mute și obținem din nou o rimă perfectă: Jorge lui Jorge. Cred, însă, că numele dumneavoastră este imposibil pentru că sînt ca un poem scurt prost”.

„Numele meu este pur și simplu burlesc, nu crezi?”

Intr-o seară am discutat îndelung despre rimă, iar Borges într-o voce retorică batjocoritoare, mi-a spus că are de gînd să-mi împărtășească un secret.

„Cînd sînt neliniștit și caut o rimă pentru un poem, de multe ori îmi fac de lucru prin baie. Sînd acolo, pierdut în

sună mult mai bine decît „un inger în infern” — o metaforă deja uzată pentru Lucifer — și, în plus, asta-i dăduse și lui o idee pentru un nou poem.

Mai tirziu, Un trandafir în infern a devenit titlul unei cărți de sonete, la care Borges mi-a făcut o prezentare tulburătoare: „Trei dintre cele mai bune lucruri din America sînt Balena lui Melville, sonetele lui Barnstone și fulgii de porumb”. Deși știam că în ficcare dimineață Borges minca fulgi de porumb uscați, fără lapte, la micul dejun, și că-i plăceau într-adevăr așa cum îi plăcea Northumbria sau stelele lui Spinoza sau un fragment în engleză veche, mi-am exprimat totuși rezerva pentru includerea fulgilor de porumb în acea trinitate ciudată, la care el a adăugat, caustic: „Să adăugăm și poezia intelectuală a lui Emerson?”

Apoi, cu emoție crescîndă, a continuat să mărească lista celor mai bune lucruri din America: Dickinson, Hawthorne, Thoreau.

„Nu, Balena și fulgii de porumb sînt arhisuficienți”, i-am răspuns eu, fără speranță.

Singurul poem nou scris de Borges care, după cîte știu eu, este rezultatul direct al uneia dintre conversațiile noastre, își are originea într-un avion pe care l-am luat împreună din Cordoba, Argentina, spre Buenos Aires. Eu îl citeam poeme în engleză — poeme de Donne, Hopkins și Frost. Părea cel mai natural lucru din lume pe care-l puteam face într-un avion împreună cu Borges. Au existat cîteva momente în viața mea care mi s-au părut la fel de irevocabile, centrale, cînd orice altceva părea trivial. Într-un avion, alături de un poet argentinian orb, ce altceva ai fi putut face decît să citești Donne, Hopkins și Frost?

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

● Partida suflătorilor în **Don Giovanni**, introdusă și condusă cu severă atenție de Mozart, pregătește oare rolul fundamental — așa zice — pe care i-l va rezerva Beethoven? Există în primele creații beethoveniene, se afirmă îndeobște și se admite tacit, un Mozart, respectiv o citire creatoare, versată prin distanțare sfidătoare, a muzicii mozartiene: (recitativul secundat de clavecin, menuetul galant vestind metamorfoze crispatе, frenezia contagioasă a accentelor lirice, efectele de polimeetrie care susțin atmosfera de incertitudine sau derută — evident, toate astea plecându-se numai de la **Don Giovanni**).

● Se pretează scrisul literar la reclama publicitară? Sigur că da — ne asigură revista **le Stagioni** (nr. 2/1985). Aici, o reclamă de modă utilizează truva lui Oscar Wilde: „La moda e la piu eccellente delle farse quella di cui nessuno si burla perché tutti vi recitano”. Iar o reclamă referitor la o călătorie în Tibet în stilul trekking (andare a piedi, adică) uzează de un lung citat din **Siddharta** lui H. Hesse. Peste câteva pagini află că nepoata lui Hemingway (Mariel, 23 de ani) și-a cunoscut bărbatul într-o **All 'Hard Rock Cafe'**, chestie pentru care este „timida e provocatoare, aventuroasă e innamorata”. Ecco. (Nu Eco!).

● G. Steiner descoperă un Shakespeare ce pare să „audă” în cite o expresie sau propoziție „istoria ecourilor lui viitoare”. Cu alte cuvinte, contemporanii decodază sărăcăcios în raport cu viitorimea. Față de asemenea fatală ingratitude, un mare poet nu poate rămâne decit... nemuritor și rece.

● Fiecare cultură se confruntă cu probleme similare, opinează Broom și Selnick (**Sociology**, 1968), însă fiecare le rezolvă într-o manieră distinctă. Iar faptul că un grup sau altul posedă modele proprii lui (= patterns of its own), specializate, nu afectează „în chip necesar ansamblul vieții tuturor membrilor”; așadar, nu alcătuiesc o subcultură; prefer termenul „cultură regională”, fie și pentru că subcultură e deseori asociată cu mass-culture care se afirmă în raport cu „high culture... into a precarious position”.

● Privesc cele două variante ale Zeitei cu șerpi, figurine în faianță, din tezaurul de la Knossos. Un anume hieratism brutal despică orice intenție de a răspîndi și preține adorație ori „căldura credinței”. Șerpii și pieptul lor descoperit le-ar înzestra cu dublul atribut al fertilității și tămăduirii. Aerul tanțos și antiseptic al ansamblurilor e umanizat doar de expresia chipurilor chinute, disperate parcă. J. A. Papapostolou (în **Crète**, 1981) recunoaște că nu se poate opta cu certitudine asupra statutului real al reprezentărilor gemene: zeite sau preotese. Dar, în palatul din Knossos, ce mozartiană bucurie cromatică în fresca **Femei în albastru!**

● Inteligența suflătească a lui Dostoievski, iată ce-l face egalul lui Shakespeare și Cervantes. Ceilalți — punct și de la capăt. Pentru că, oricît ar deranja, Durrell pare să aibă dreptate afirmînd că „toate cărțile mari reprezintă excursii în milă”.

● Deși rafinat în numeroase analize și disocieri, Nikola Milosëvić — pledînd pentru Camus, chiar, — e dispus să noteze: „Scriitorii se pare că într-adevăr vorbesc de lucruri despre care filosofii tac”. Cum așa?! Filosofii tac despre... viață și moarte, despre iubire și ură, despre remușcare și vanitate, despre credință și desfri, despre inconsistența limbajului grefată pe absurditatea (aparentă) a lumii, despre...?! Sustînînd un atare punct de vedere, e ca și cum Milosëvić își face un „harakiri metafizic” (sintagma, altminteri sugestivă, îi aparține).

MIRCEA CONSTANTINESCU

Tineri poeți romantici

Ne-au vizitat nu de mult la redacție poezii Nina Josu și Arcadie Suceveanu din R.S.S. Moldovenească. Sint poeți din generația tină, fiecare avînd cîteva cărți publicate și o activitate scriitoricească intensă și ambițioasă. Am vorbit mult despre preocupările scriitorilor tineri de dincolo de Prut. Am vorbit și despre mulți poeți din România. M-am bucurat să descopăr în cei doi autori, cunosători pasionați ai literaturii care se scrie în țara noastră. După șederea timp de o lună și mai bine la cursurile de vară ale Universității din București, preocuparea lor pentru cunoașterea și aprofundarea literaturii române contemporane ajunsese la amănunt și nuanță. Nina Josu scrie o poezie de melancolie subtile pe fondul căreia răzbat unori elemente ale unei feminități zbuciumate. Ea nu se

sfiște să vorbească în poemele sale despre suflet, durere, dragoste, ceea ce probează un curaj romantic pe care puțini îl mai au. Arcadie Suceveanu dăltuiește un poem mai robust, intersectat de vitalități retorice, plin, bărbătesc, cu toate că încercînd, pe propria ființă „radiograma lumii” tot un „portet al suferinței” caută. Sufletul poetului — spun ei — e o „ascultare de singurătăți” și frumos definesc năluca dragostei de oameni ce pirjolește inima celui ce crede în puterea umană regeneratoare a cuvîntului. Dăruim tiparului, cu dragoste, cîteva din poemele pe care ni le-au încredințat Nina Josu și Arcadie Suceveanu.

LUCIAN AVRAMESCU

NINA JOSU

* * *

Grădina mea, te simt cum dai în rod,
Și fructul tău cel nou este cuvîntul,
O, mulți în el își vor găsi mormîntul
Și pentru mulți în lume va fi pod, —
Grădina mea, te simt cum dai în rod.

Iubirea mea și versul meu nescris
În voi se varsă bunătața pură,
Nemărginînd tot ce-a avut măsură,
Desparte ce-i real de ce e vis,
Iubirea mea și versul meu nescris.

Durere, cu încetul ai trecut
În altă formă și în altă stare,
Și simt adînc în mine o schimbare
Pe care, altfel, nu o aș fi avut,
Durere, cu încetul ai trecut.

O, dorule, din tine iau puteri,
Căci mă călăuzești către-mpîlnire,
Și simt născînd în mine o iubire
Mai nouă și mai mare decît ieri,
O, dorule, din tine iau puteri.

Pătrunde-n mine, har dumnezeiesc
Și dă-mă să pot cunoaște vremi și stele,
Și ce îmi este hărăzit de ele,
Și ce îmi este dat să împlinesc,
Pătrunde-n mine, har dumnezeiesc.

* * *

Pentru sufletu-acesta, care într-o bună zi,
Îndrăgostit de lumile ce nu se văd,
A vrut să plece, pentru a se atînge
De cea mai mare dragoste, în care cred,

Pentru sufletul acesta, care mă păzește
De tot ce e rău, ca o blindă-mpăcare
Prin orice mișcare a sa, pe care o simt
Cum simți o bucurie foarte mare,

Pentru sufletul acesta, ce poate fi trist
În clipele — aproape solemne,
Cînd vede pierzîndu-se în zadar
Alt suflet, ce poate să-nsemne

Nu numaidecît filele fără sfîrșit
Din cea mai frumoasă carte,
Cît, fără seamăn de adevărat,
Drumul de mai departe, —

Pentru sufletul acesta nu am nimic
Decît o mîi clară dorință,
De a-l vedea mereu blind și ușor tulburat
De-a lui în iubire credință.

* * *

Și tot așa, trebuia să ating
Marginea altei lumi, cu o mișcare ușoară
A acelei părți a sufletului care-și era
Sie însăși imensă povară.

A acelei părți a sufletului ce căuta
Parcă o invizibilă stare
Cunoscută numai de el și uitată acum
Dar încă mai simțită arare,

A acelei părți a sufletului ce-a imprimat
Toate lumile pline de taină,
Dar pe care ne vine greu să le vedem
Acoperite de trup ca de-o haină,

A acelei părți a sufletului ce nu se cunoaște,
Cum ar fi putut să se cunoască,
Dacă n-ar fi ajuns pe tărîmul acesta,
Și dacă n-ar fi trebuit să se nască.

ARCADIE SUCEVEANU

Fulgerul de aur

La margine de ceruri, în alte lumi răsfrînt,
L-am prins... Și cu magnetul l-am smuls
din întineric!
Și trupul lui electric, și duhul lui eteric,
Mi-au scăpătat o clipă pe brațe și-n cuvinte.

Sub ochiul lui de aur, iluminînd feeric,
Eu am văzut Pămîntul și oamenii cum sînt,
Dar scurt, el mi s-a scurs prin degete-n pămînt —
Iluzie albastră ce se destramă sferic.

Sub sarcina-i electrică rămas atunci deschis —
Sufletul meu s-a transformat pe dată
Într-o peliculă secretă, imprimată...

Supus dezvoltării, în armonii și vis,
Putea-voi să obțin, din negura ființei,
Radiograma lumii, portretul suferinței?

Dor de Dante

Dacă viața mea plînge cu-albastre diamante,
O, inimă de plută, nu inventa candori!
Cuvîntelor li-i iarăși dor de Homer și Dante,
Degeaba-ngrași în silă estetica cu flori.

Din lucrurile lumii mai poate curge sînge,
Și luna peste ape mai are-un ideal,
Și Pan, zeul sălbatic, mai poate încă plînge
O lacrimă curată, arzînd primordial.

Materia mai ride cu ochii ei albaștri,
Orașul mai încape în gura unei flori,
Și sufletul meu umblă cu cheia pe la aștri
Și stă deasupra lumii în scrînciob de ninsori.

Deci poartă-ți rana blondă prin școli și-așezăminte,
Pe-unde misterul umblă-n cămașă de copil,
Și ea, realitatea, să-ți fie diriginte,
Colegi de clasă — iarba și vîntul de april.

Căci, iată, mor imagini prin aerul de farsă
Și timpul te țîntește din turnurile-i reci,
Iar pe cîmpia zilei, de aspre muzici arsă,
În mici calești de purpur se plimbă vechii greci.

Baladă pentru mama

Mamă, te respiră sarea unei mări cu malu-n ceață
Și râmii tot mai puțină, și cînd dau ca să te strig —
Cade-o stranie ninsoare, parcă dintr-o altă viață,
Și amurgul singerează ca o lebădă pe dig.

Și decembrie-și dezleagă cliinii albi în
patru vînturi,
Și începe-o vinătoare fără treceri, fără vad,
Și nu pot ca să te apăr decît doar la
mine-n gînduri,
Unde nu pătrund dulgherii ce lucrează-n
lemn de brad.

Și te văd în nopți senine, blind arate de colinde,
Așteptînd pe-un prund de lacrimi
și-ascultînd singurătăți;
Peste vămile pierdute, pe sub stelele flămînde,
Tremură-o lumină unde s-ar putea să te arăți.

Și te duci pe-un fir de rază, răsărînd
la prag de lume,
Și te strig — dar mi se-ntoarce glasul frînt
și fără leac;
Golurile se-nfioară... Se-nroșește marea-n spume...
Și râmii tot mai puțină — ca făclia-acestui veac.

